

Biblioteksrummet som möjlig mötesplats för alla?

Vart går man idag om man behöver vädra sina tankar om saker som händer i världen? Jag minns när Utöya-tragedin hände. Jag hade semester och var ensam hemma när den tysta minuten var utlyst. Jag ville inte sitta ensam och gråta vid radion på köksbordet. Men biblioteket var stängt och i kommunens växel hade man ingen aning om det ordnats någon samling någonstans. Visst var det här en extrem händelse och det saknades inte tillfällen att prata med andra vid alla möjliga tillfällen. Men allt annat som händer i världen eller de gradvisa normförskjutningar som jag tycker mig se, som inte är alldeles tydliga eller formulerade för mig – var kan man prata om det, höra hur andra tänker och ställa frågor? Och då tänker jag på en verklig plats – ett riktigt rum, inte virtuellt. Facebook, Instagram och alla möjliga och omöjliga rum finns på nätet – var finns de rum vi kan gå till för att bara vara i och möta andras tankar?

Biblioteken har en potential att utveckla rummet så att möten uppstår! Hur ska man möblera så att möten sker som leder till en känsla av deltagande som på sikt stimulerar till kunskapsutveckling – kanske till och med till innovation? Och om vi verkligen vill förändra och skapa möjlighet utifrån medborgarperspektiv - räcker det då med att möblera, eller behöver vi också ett annat arbetssätt? Att även vi som arbetar inom biblioteksvärlden möter och bemöter våra medmänniskor på ett nytt sätt? Att verkligen vara med varandra utan en skärm eller disk emellan – öga mot öga. Skulle vi våga?

Folkbiblioteket är en av få platser i vårt moderna samhälle där man kan vara utan några krav på motprestation (ekonomiska eller löfte om politisk/religiös övertygelse).

Eftersom folkbiblioteket välkomnar alla finns också möjligheten för mig att möta vem som helst. Bibliotekens roll som en plats för lågintensiva möten är tydlig. Människor från skilda kulturer, miljöer eller åldrar kan sitta bredvid varandra på biblioteket och utbyta kanske endast en nick eller ett par ord, men man möts.

I vår nya bibliotekslag poängteras bibliotekets roll i det demokratiska samhället starkare än tidigare. I kommentarerna till lagen står följande: Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet förmedlar kunskap och ger förutsättningar för ett offentligt samtal där enskilda fritt kan behandla gemensamma angelägenheter och utbyta åsikter. (...) I den föreslagna lydelsen [i paragraf 2] innefattas idén om att demokratin befästs och fördjupas genom att individer får ökad kunskap och goda förutsättningar för fritt åsiktsutbyte och diskussion om gemensamma angelägenheter. Att biblioteken ska verka för det demokratiska samhällets utveckling uttrycker en målsättning om allas delaktighet i samhällslivet som främjas genom de medel som nämns, det vill säga kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning.

All möblering, klassificering och sortering speglar ett ställningstagande. Något måste stå längst in eller högst upp, rummet tvingar fram val. Våra val kommuniceras under alla omständigheter – men hur medvetna är valen? Idag möbleras nog bibliotek ofta med tanken att besökaren ska kunna vara kvar på biblioteket och använda medierna på plats, inte bara gå in, låna, gå ut/hem och använda medierna där. Ändå tycker jag mig se att det är utlåningen som fortfarande prioriteras, då man i många bibliotek möts av

återlämnings- och utlåningsautomater allra först. Vi är så angelägna om att låna ut och att den aktiviteten ska ske så effektivt och lätt som möjligt att det skymmer sikten för rummets andra värden.

Biblioteksrummet har, historiskt sett, förändrats oerhört. Vi har gått från stängda samlingar, magasin och kataloger till öppna hyllor och magasin, öppen källkod och självbetjäning. Det är inte troligt att biblioteken generellt är möblerade med tanken att människors kunskap utvecklas genom möten som uppstår mellan hyllorna på biblioteket. Men genom en medveten programverksamhet som kopplas till medierna och i samverkan med föreningsliv och studieförbund är jag övertygad om att detta kan ske!

Foto: Ollie Norling

Malin Ögland

Länsbibliotekarie på
Länsbibliotek Uppsala

Skönlitteratur

Framsidan

Tidningen Framsidan ges ut av Kultur i Väst som är en förvaltning inom Västra Götalandsregionen. Framsidan ska främja biblioteksutveckling genom att ge kunskap, inspirera, problematisera samt skapa dialog och debatt kring bibliotek och aktuella biblioteksfrågor.

Ansvarig utgivare:
Fredrik Svedemyr

Redaktörer:
Helén Andersson
Fredrik Svedemyr

Redaktionsråd:
Helén Andersson
Eva Fred
Örjan Hellström
Fredrik Svedemyr
Gunnar Södow
Kerstin Wockatz

Layout och bildhantering:
Kerstin Strömberg
Fredrik Svedemyr

Kontakt:
Framsidan
Kultur i Väst
405 44 Göteborg
Tel: 031-333 51 00
redaktionen@framsidan.net

Webbplats:
www.framsidan.net

Prenumeration och adressändring:
www.framsidan.net
prenumeration@framsidan.net

Omslagsillustration:
Sofia Wegraeus

Tryck:
Cela Grafiska
ISSN-nummer
1651-1271

Vid efterfrågan går det att få Framsidan inläst
Hör av dig till
lars.bred@kulturivast.se
Tel: 031-333 51 88

Innehåll

Biblioteksrummet som möjlig mötesplats för alla? Malin Ögland Länsbibliotekarie på Länsbibliotek Uppsala	2
Kulturrådet blickar framåt Detta händer på Kulturrådet 2015	5
Hembesök för barns språkutveckling Nationell satsning på små barns språkutveckling	7
Utan pengar ingen nationell biblioteksstrategi Kulturminister Alice Bah Kuhnke om svensk biblioteksverksamhet	9
Alla måste på tåget Kungliga bibliotekets arbete med att främja skolbibliotek	11
En motor för ett lustfyllt lärande Utbildningsminister Gustav Fridolin (MP) om skolbibliotek	13
Hon sår frö som får tankar att växa Ambulerande bibliotekarie främjar läslusten i fyra kommuner	15
Han ser gärna större segel på biblioteksskutan Ordförande i Västra Götalandsregionens kulturnämnd Conny Brännberg (KD) vill samverka för en bra biblioteksutveckling	17
Hatbrev mot sagostund Hatbrev mot bibliotek polisanmält	20
Svensk biblioteksörening, bibliotekslagen och yttrandefriheten Niclas Lindberg reflekterar runt biblioteken i det politiska landskapet	21
Oberoende bibliotek i Norge Om det lilla ordet "uavhengig" i norsk bibliotekslag	23
Myndighet i ny kostym Om flytten av Centrum för lättläst till MTM	25
Skrivande människa Profilen – Tove Berggren kan inte tänka sig ett liv utan att skriva	26
Yttrandefrihetens behov av kunskap Professor Ulla Carlsson om en av vår tids mest komplexa fråga och bibliotekens roll	29
Om jag hade ett bibliotek Sofia Malmberg om bibliotekarien som den subtila hämnadens drottning	31

Kulturrådet blickar framåt

Trots en skakig budgetprocess är det nu klart att Kulturrådets handlingsplan för läsfrämjande kan genomföras.

– I regleringsbrevet för 2015 står det helt enkelt att vi ska genomföra det vi sagt att vi ska genomföra, säger Signe Westin, enhetschef litteratur och läsande på Kulturrådet.

Text och bild: Helén Andersson

I början av december 2014 lämnade Kulturrådet ett handlingsprogram för läsfrämjande till regeringen. Alla vet vad som hände sedan med ett skakigt politiskt läge och en förändrad budgetprocess där litteraturanslaget först skulle minskas med 15 miljoner, men som istället blev mindre pengar till regional kultursamverkan.

Trots den osäkra situationen valde Kulturrådet att arbeta vidare och planera för framtiden och nu kan de alltså andas ut och bland annat genomföra sitt handlingsprogram för läsfrämjande.

– Det blev ingen minskning för litteraturanslagen i budgeten, men däremot har kultursamverkansmodellen fått en minskning på 15 miljoner kronor, berättar Signe Westin.

– Och minskningen till kultursamverkansmodellen kan komma att påverka regionernas arbete med litteratur och läsfrämjande eftersom arbetet med att driva detta ingår där, förtydligar Nina Frid, handläggare för läsfrämjande på Kulturrådet. Ett av de åtta områden som regionerna tidigare har kunnat fördela pengarna till är biblioteksverksamhet, fortsätter hon. Där står det nu biblioteksverksamhet, litteratur och läsfrämjande på samma rad.

Minskningen av medel till kultursamverkansmodellen visar sig dock vara en sanning med modifikation när Signe Westin förklarar att scenkonstens nya pensionsavtal frigör

Bild: photospin.com

pengar för scenkonstinstitutionerna.

– Enkelt förklarar kan man säga att regionerna fått mindre anslag men tack vare lägre kostnader ändå fått ökat utrymme för kvalitetsstärkande insatser inom scenkonsten. Regionerna ska återkomma till Kulturrådet om hur de tänker använda pengarna.

Handlingsprogram

I propositionen Läs för livet föreslogs att Kulturrådet skulle få i uppdrag att ta fram ett nationellt handlingsprogram för läsfrämjande. I regleringsbrevet för 2014 fick de uppdraget och tillsammans med diverse aktörer och myndigheter tog de under året fram ett handlingsprogram för läsfrämjande utanför skolan.

– Vi har nu fått ett uppdrag att genomföra handlingsprogrammet, säger Signe Westin.

När handlingsprogrammet skrevs var det en annan budgetproposition som gällde, en budget som också innehöll ett uppdrag till Kungliga biblioteket, KB, att ta fram en nationell biblioteksstrategi. I det uppdragspaketet ingick att Kulturrådet skulle bistå den nationella strategin utifrån sitt läsfrämjande uppdrag.

– Det tyckte vi var en alldeles utomordentligt god idé, ler Signe Westin och berättar att de som en viktig del i strategin lyfte en kunskapsbrist om hur folkbibliotekens resurser gällande läsfrämjande arbete verkligen ser ut.

– Nu vet vi ju inte hur det blir med den

Handlingsprogram för läsfrämjande Nina Frid och Signe Westin är nöjda med att Kulturrådet fått i uppdrag att genomföra handlingsprogrammet för läsfrämjande.

nationella biblioteksstrategin. Regeringen har ju sagt att de fortsatt önskar sig en sådan och det är väl en förhoppning att det blir så. Men folkbiblioteken har ju också en ny lag att följa sedan 2014, fortsätter hon. En lag som flyttat fram positionerna för hur de ska tillhandahålla och arbeta med litteraturens ställning och särskilt främja barn och ungas läsning. Kanske är inte det något man behöver göra inom ramen för ett nationellt handlingsprogram eller en nationell strategi, men allt hänger ihop.

Litteraturstödda böcker

En del av det som står i Handlingsprogram för läsfrämjande är saker som redan görs, som till exempel barnbokskatalogen, läsambassadören och medel till läsfrämjande insatser. Men i ljuset av att Kulturrådet fått i uppdrag att vara nationell samordnare flyttar de fram positionerna och passar på att sjösätta några helt nya saker samtidigt som de vill skruva till sådant de hållit på med länge. I handlingsprogrammet står det bland annat att Kulturrådet ska bli bättre på att informera om de litteraturstödda böckerna och hjälpa folkbiblioteken att arbeta läsfrämjande med de här böckerna. Bland annat kommer de därför att ta fram ny informationstext till varje enskild titel för att biblioteken lättare ska kunna arbeta med dem.

– Man ska kunna arbeta läsfrämjande med böcker man inte läst, säger Nina Frid och konstaterar att man kan ju inte läsa allt,

men att tanken är att man ändå ska veta vad det är för böcker för att kunna berätta om dem och lyfta fram dem.

– Vi vill vända på den olustkänsla en del har runt de här böckerna och visa på bredden och det demokratiska uppdraget.

Nationell kampanj

Ett av Kulturrådets nya uppdrag är att de kan ta initiativ till nationella strategiska satsningar och bland annat undersöka förutsättningarna för en nationell kampanj för läsfrämjande för vuxna.

– Vi kikar på både den lyckade Digidel-kampanjen och kampanjer i Danmark som har varit framgångsrika, berättar Nina Frid. Arbetet ska igång under 2015 så vi vet ju inte än exakt hur det kommer att se ut, men jag hoppas att vi kan inspireras av en sådan dansk kampanj där de lyft det här med glädjen att läsa, läsningen som livsstil, det sociala läsandet. Helt enkelt byta fokus bort från alla problem med läsningen.

– Och, konstaterar hon, det verkar finnas en längtan efter ett samlat grepp om läsfrämjande från bibliotekens sida. Jag tror att en sådan här kampanj är efterlängtd.

Kunskapsöversikt

Ett annat av Kulturrådets uppdrag handlar om att ta fram en kunskapsöversikt på den forskning som finns om läsfrämjande metoder, såväl nationellt som internationellt. Sammanställningen ska vara klar under våren och Signe Westin berättar att den bland annat kommer att fungera som stöd för Kulturrådet när de fördelar sina bidrag och att hon hoppas att den kommer att användas som kurslitteratur på såväl bibliotekshögskolorna som på lärarhögskolorna.

– Kulturrådets uppdrag handlar ju om läsning utanför skolan, men till och med i vårt förra uppdrag stod det uttryckligen att vi skulle samarbeta med Skolverket. Och det här är ingen fråga man kan jobba med isolerat inom kulturområdet, det griper in i såväl utbildningspolitik som i socialpolitik. Målet är att sammanställningen ska användas brett

och att den ska vara både substansrik, vedertäckt och lättillgänglig.

– Kulturrådets kioskvältare, konstaterar Nina Frid leende.

Skolbibliotek

Även om Kulturrådets uppdrag handlar om läsning utanför skolan, har de i vinter inlett och påbörjat ett mer strukturerat myndighetssamarbete runt skolbiblioteken. I dagsläget är det ingen som har ett helt och fullt myndighetsansvar för skolbiblioteken, utan Skolverket, Skolinspektionen, KB, Myndigheten för tillgängliga medier, MTM och Kulturrådet har alla varsin liten del av kakan.

– Vi har haft ett första möte för att lyfta hur vi ska kunna samarbeta för att helt enkelt påverka den situationen, säger Signe Westin som betygar att det finns ett väldigt stort intresse från alla att den här samverkan ska formera sig.

– Det är klart att det skulle vara önskvärt att regeringen ger ett uppdrag som gör att det formerar sig på ett vettigt sätt och att det förtydligas med ett styrdokument. Det är en angelägen fråga och för att kunna utveckla skolbibliotekens läsfrämjande uppdrag måste man ha stöd i utbildningspolitiken.

Framtidsspaning

Kulturrådets uppdrag sedan 2013 med att stödja läsfrämjande samverkan mellan idrottsföreningar och folkbibliotek, fortsätter också 2015. Från början sågs samarbetet som ett sätt för biblioteken att nå ut med sin verksamhet, nu börjar intresset vända och biblioteken börjar titta på vad idrotten har att lära vad det gäller metoder och motivation i ett läsfrämjande arbete.

– I den senaste ansökningsomgången till Kulturrådet syntes också ett ökat intresse för kultur och hälsa och ett oerhört stort intresse för kompetensutveckling för att kunna jobba läsfrämjande, säger Nina Frid.

– Och om skolvärlden nu fått sitt läslyft borde biblioteksvärlden få ett bibliotekarie-lyft när det gäller läsning och läsfrämjande arbete. ■

Hembesök för barns språkutveckling

Bokstart är en nationell satsning för att stödja små barns språkutveckling. Kulturrådet har hämtat inspiration från bland annat England och Danmark och under våren startar tre pilotprojekt i Sverige.

Text och bild: Helén Andersson

– Jag brinner för små barns språkutveckling, säger Gertrud Widerberg, projektledare för Bokstart i Göteborg, en av de tre pilotkommunerna.

– Jag vet att de tre första åren är avgörande för hur lätt det ska gå sedan, och det gör mig frustrerad att samhället inte behandlar dessa tre år på silverbricka. Men nu får vi en chans att göra det.

Utsatta område

Hembesök av bibliotekariéer har visat sig vara ett framgångsrikt arbetssätt i bland annat Danmark och England där verksamheten varit i gång ett antal år. Det handlar om insatser som framförallt riktar sig till familjer med små barn i socioekonomiskt utsatta områden och där bibliotekarién kommer med såväl böcker som information om barnets språkutveckling.

I Danmark är flerspråkighet ett kriterium för att få besök av en bibliotekarié, eller en så kallad bokstartare. Så är det inte i Sverige. Här har områden som tidigare omfattats av regeringens stöd till utsatta områden fått vara modell i val av stadsdelar.

– Här handlar det mer om långtidsarbetslösa, långtidssjukskrivna och utbildningsnivå, säger Gertrud Widerberg. Men eftersom vi följer Boverkets kriterier hamnar vi i mångspråkiga områden och här i Göteborg

Samarbete Gertrud Widerberg tror på att nätverka på lokal nivå för att nå målgruppen.

– Idealet är ju om barnhälsovården redan före att barnet är sex månader puffar för våra hembesök.

blev det stadsdelarna Bergsjön och Gårdssten i Angered. Men, fortsätter hon, jag hoppas att om projektet blir nationellt, att man då också hittar kriterier som fungerar i små kommuner på landsbygden för det finns ett

utanförskap även bland svensktalande. Men vi börjar i liten skala.

Hembesök

Det första hembesöket görs när barnet är sex månader, ett andra besök görs när barnet fyller ett år. Två veckor före första besöket skickas ett vykort om att biblioteket vill komma på hembesök med en bokgåva, och med inbjudan finns också ett visitkort med bild och namn på de bibliotekariéer som ska komma.

– Vid besöket har vi med oss en tygkasse med tre böcker och ett kylskåpsark på flera språk som handlar om språkstimulering i barnets ålder, säger Gertrud Widerberg och berättar att alla böcker är på svenska och utvalda av Kulturrådets urvalsgrupp som varit noga med relevans för det lilla barnet.

Till skillnad från till exempel England där det är barnhälsovården som gör hembesöken, är det i Sverige bibliotekariéer som kommer att göra dem. I Göteborg består projektgruppen av fem personer där det förutom Gertrud Widerberg finns två bibliotekariéer från varje stadsdel och där hembesök är planerade en dag i veckan.

– Till en början kommer vi av trygghetsskäl alltid att vara två som går tillsammans och jag hoppas att vi ska hinna med fyra besök under en dag. En återkommande fråga i

Logotyp Svenska Bokstart har med Danmarks goda minne kopierat logotypen med en stor och en lite elefant som sitter på en rislampa och läser.
– På så sätt blir det ju ett nordiskt projekt, konstaterar Gertrud Widerberg.

projektgruppen har varit hur de ska kunna kommunicera med föräldrar som inte talar svenska. Här visar erfarenheter från Danmark att det sällan än något problem.

– De gav signalen att det där är något som alltid ordnar sig och då går vi in med samma ingång, ler Gertrud Widerberg. Vi kanske inte behöver prata så mycket, vi kan titta i böckerna, göra titt-ut och så. Det är mitt lilla

Fakta

De tre pilotprojekten Bokstart i Sverige pågår i stadsdelar i Södertälje, Landskrona och Göteborg. Projektiden är på ett och ett halvt år och löper fram till sommaren 2016.

De kriterier som Bokstart gått efter i val av område följer de kriterier Boverket hade när de fick regeringens uppdrag att 2013 och 2014 fördela 100 miljoner kronor i ett urbant utvecklingsarbete vars mål var att ge ett minskat utanförskap. Kriterierna för dessa områden var bland annat en befolkningmängd på minst 4 000, förvärvsfrekvens lägre än 52 procent, ett långvarigt försörjningsstöd högre än 4,8 procent och behörighet till gymnasieskolans nationella program lägre än 70 procent.

halmstrå och vi får sätta våra mål och vara lite ödmjuka. Vi ger ju i alla fall bort böcker.

Nationell handlingsplan

Projektet Bokstart är en del i Kulturrådets nationella initiativ och handlingsplan för läsfrämjande, där de tillsammans med de tre pilotkommunerna ska ta fram en modell som kan tjäna som kunskapsunderlag och inspira-

tionskälla i arbetet med att stödja små barns språkutveckling och utveckla samarbeten och arbete som redan görs.

– Jag tror att ett framgångskoncept är att nätverka på lokal nivå med lokala aktörer som till exempel barnhälsovård, individ- och familjeomsorg eller kulturlotsar. Vi vill till exempel i framtiden gärna ha så god kontakt med barnhälsovården att när föräldrarna kommer på kontroll med barnet före sex månaders ålder, då ska de informera om att biblioteket kommer att göra hembesök med böcker.

– Att hembesök och bokgåva har betydelse är redan väl känt, konstaterar Gertrud Widerberg och menar att det här projektet egentligen mer handlar om att utforska vad biblioteken behöver för resurser om modellen blir permanent i Sverige. Både gällande ekonomi, material och påfyllnad av kompetens.

– Även om vi kommer igång med det här i framtiden och en massa barnbibliotekarier gör hembesök så är vi, trots att det finns en massa forskning, tyvärr fortfarande ganska okunniga om de allra minsta barnens språkutveckling, menar hon. Jag har själv haft tur och lärt mig oerhört mycket i min roll som konsulent, i mitt arbete på Miini och inte minst, genom mitt barnbarn. Och min dröm är att det lilla barnet tuggar på böckerna när jag är där. ■

Kultur berikar livet

Kultur i Väst
kulturivast.se

Utan pengar ingen nationell biblioteksstrategi

Sveriges Kulturminister Alice Bah Kuhnke har fortfarande förhoppningar om en nationell biblioteksstrategi, men utan finansiering ser det dystert ut. Här svarar hon på frågor om detta och om bibliotekens roll för yttrandefrihet och demokrati.

Sammanställning: Helén Andersson

Vad händer med det så kallade bibliotekslyftet?

Bibliotekens roll som samhällsinstitution har förändrats under senare år. De blir allt viktigare som mötesplatser och offentliga rum, vilket också ställer nya krav på bland annat bibliotekarierollen.

För att bibehålla och utveckla en biblioteksverksamhet av hög kvalitet så behövs en nationell samsyn och en gemensam strategi. Regeringen föreslog i budgeten för 2015 att 10 miljoner skulle avsättas årligen 2015-2018 till bland annat en nationell biblioteksstrategi, men i och med att regeringens budget föll finns det i dagsläget ingen finansiering för uppdraget.

Vad händer med Kungliga bibliotekets uppdrag att ta fram en nationell biblioteksstrategi?

Vi vill fortfarande kunna ge Kungliga biblioteket det uppdraget. Just nu arbetar vi för att det ska kunna rymmas i den budgetproposition som presenteras senare i år.

Hur bedömer du möjligheterna att ta fram en strategi även om det nu eventuellt inte blir några extra pengar?

Kungliga biblioteket får i dag via kulturbudgeten nästan 25 mnkr för sitt uppdrag att

Förhoppningar Sveriges Kulturminister Alice Bah Kuhnke har fortfarande förhoppningar om en nationell biblioteksstrategi. Bild: Kristian Pohl.

främja samverkan och utveckling inom bibliotekssektorn. Min bedömning är trots det att särskilda medel måste avsättas för att Kungliga biblioteket ska kunna utföra uppdraget att ta fram en nationell biblioteksstrategi.

Går det att tala om biblioteksutveckling utan finansiering?

Det blir svårt utan extra statliga pengar. Det var precis därför som vi avsatte pengar till detta i budgeten som de borgerliga och Sverigedemokraterna röstade nej till.

I bibliotekslagen lyfts begreppet samverkan. Hur ser du på förhållandet mellan stat, region och kommun med att driva en bra biblioteksutveckling?

Enligt bibliotekslagen ska bibliotek och bibliotekshuvudmän samverka inom det allmänna biblioteksväsendet i syfte att öka tillgängligheten för allmänheten. Uppdraget att ta fram en nationell biblioteksstrategi lägger ytterligare fokus på att hitta synergier mellan olika bibliotekstyper i syfte att få en biblioteksservice av hög kvalitet i hela landet.

Hur ser du på bibliotekens roll för yttrandefrihet och demokrati?

För mig är biblioteken avgörande för att vi ska kunna utveckla det demokratiska samtalet. Det är en mötesplats som gör det demokratiska samtalet tillgängligt för alla.

När vi ser en utveckling med sjunkande läsförmåga och ökade klyftor i kunskap och utbildning har biblioteken en viktig roll att spela.

Hur ser du på förhållandet mellan biblioteket som en arena för yttrandefrihet och biblioteket som plockar bort tvivelaktig litteratur och stoppar kontroversiella föreläsare?

I den nya bibliotekslagen finns krav på att folkbibliotekens utbud av medier och tjänster ska präglas av allsidighet och kvalitet. Det är en tydlig markering av att utbudet ska vara allsidigt sammansatt och inte inskränkas utifrån till exempel religiösa eller ideologiska utgångspunkter.

Hur skulle du vilja beskriva en bra biblioteksverksamhet och varför skulle du säga att det är viktigt med bibliotek?

Ett bibliotek är en plats som alla har tillgång till oavsett bakgrund. Det är en plats där man kan utbyta åsikter och få vägledning i sökandet efter information.

Jag vill också lyfta fram bibliotekarierna betydelse för att väcka läslust hos både barn och vuxna och få rätt person att hitta rätt bok – en uppgift som kan öppna en helt ny värld för läsaren.

Vad är ditt eget förhållande till bibliotek?

Jag har oerhört starka känslor för bibliotek! De ger mig lugn och känsla av trygghet. Inte minst högaktar jag den känsla av kompetens, omfamning och respekt bibliotekarierna utstrålar. För mig är de förlängningen eller rättare sagt förgreningen mellan biblioteket och mig som besökare och bokälskare! ■

Optimism trots utebliven finansiering

Text: Fredrik Svedemyr

I samband med att regeringens budget föll frös det så kallade bibliotekslyftet inne. Nu ligger arbetet på is. Men riksbibliotekarie Gunilla Herdenberg är ändå optimistisk.

– Alliansen satte inte av några pengar. Men det är ingen kontroversiell fråga. Nu pågår en diskussion på kultur- och utbildningsdepartementen och det råder inga delade meningar om vikten av ett bibliotekslyft, säger

riksbibliotekarie Gunilla Herdenberg.

Hon är noga med att Kungliga biblioteket inte kommer att tjuvstarta arbetet i någon form. Hon understryker att det finns ett värde i att satsningen kommer från regeringen.

– Annars hade vi kunnat göra det själva, men då hade vi fått skära ner på någon annan verksamhet. Vi vill vara konsekventa i att inte sätta igång något arbete utan att regeringen avsätter medel för det, säger Gunilla Herdenberg vidare.

Samtidigt hyser hon gott hopp om att Kungliga biblioteket kommer få utökade anslag för att i ett senare skede inleda arbetet med en nationell biblioteksstrategi.

– Jag ser det här som ett pausår och räknar kallt med att det kommer bli av senast 2016. Det är till och med möjligt att det dyker upp något redan i vårändringsbudgeten. Det finns ett helt annat intresse från båda departementen och det känns väldigt roligt att hela bibliotekssektorn är med, säger Gunilla Herdenberg. ■

Bokjuryn

Bokjuryn är ett roligt och enkelt sätt att locka barn och unga till läsning av nya böcker. Förra året var det 35 000 barn som var med och röstade fram årets bästa böcker. Alla som är med och röstar har chans att vinna fina priser.

Röstningen är öppen mellan den 1 januari till den 9 april 2015. På Världsbokdagen den 23 april får vi veta vilka böcker som vann i en webbsändning från presskonferensen.

För tips, mer information och material – gå in på bokjuryn.se

Alla måste på tåget

Kungliga biblioteket sammanställer just nu statistik för skolbibliotek runt om i landet. I slutet av maj ska siffrorna publiceras. Samtidigt pågår ett strategiskt kartläggningsarbete som på olika plan ska vara ett stöd för skolbiblioteksutvecklingen. Av arbetet framgår det också att det är skolan som äger frågan.

Text och bild: Fredrik Svedemyr

– Vi jobbar löpande med kartläggningar för att få fram underlag till vidare aktion för oss själva och Bibliotekssverige. En sådan kartläggning låg till exempel som grund för att vi sedan beslutade att fram stödmaterial riktade till skolhuvudmän, säger Elin Lucassi på Kungliga biblioteket, KB.

I en av de rapporter som berör skolbibliotek, ”Skola+bibliotek=skolbibliotek, formaliserat samarbete mellan folkbibliotek och skola”, tar Elin Lucassi upp vikten av att skolbibliotekens verksamhet är förankrad i skolans organisation och att de strävar efter samma mål som övrig pedagogisk verksamhet. Samtidigt framgår det att ansvaret för en bra skolbiblioteksverksamhet vilar på skolan. Detta är speciellt viktigt i de fall skolan har ett samarbete med ett folkbibliotek. I den här typen av samarbete är det också, enligt rapporten, viktigt att det finns ett formaliserat avtal mellan bibliotek och skola som tydliggör roller och ansvar. Inte minst när det gäller vem som ska betala för vad och att arbetet är kopplat till tydliga och uppföljningsbara mål.

Definition

Det har sedan den nya skollagen kom till förekommit en del oklarheter kring själva definitionen av skolbibliotek. Utbildningsminister Gustav Fridolin har tidigare tydligt uttryckt att det inte räcker med en samling

Kartlägger Kungliga biblioteket sammanställer nu statistik över landets skolbibliotek. Rapporten pekar på skolbibliotekens viktiga roll för lärandet och goda skolresultat. Det är också skolans ansvar att skapa en bra skolbiblioteksverksamhet.

böcker på en hylla, utan att det måste finnas en anställd bibliotekarie. I Elin Lucassis rapport framgår det dock att det finns en ganska tydlig samsyn mellan olika aktörer kring vad skolbibliotek ska syssla med. De flesta är

överens om att en skolbiblioteksverksamhet präglas av pedagogisk verksamhet, läsförmedlande, tillgänglighet och bemanning.

– Pratar vi däremot om hur detta arbete ska gå till, vilka resurser som krävs, så kan

Fakta

27 maj ska KB publicera en rikssammanställning över skolbibliotek.

Så här långt finns det:

600 skolbibliotek

60 friskolebibliotek

145 gymnasiebibliotek

50 friskolegymnasiebibliotek

Statistiken publiceras på:

<http://bibstat.libris.kb.se/>

olika aktörer ge olika svar. KB driver inte att någon nationell checklista på detta ska tas fram. Vi pratar om vilka mål som ska uppnås men är öppna för att olika skolor har olika elever, program, inriktningar och måste kunna driva olika typer av verksamheter, säger hon vidare.

Utvecklingsprojekt

Vidare har Kungliga biblioteket en expertgrupp för utbildning och lärande som bland annat har delat ut medel till olika typer av utvecklingsprojekt riktade mot skolbibliotek.

– Bland annat har Södertörns högskola gjort ett bra projekt med målet att skapa en progressiv modell för uppbyggnad av kompetens när det gäller källkritisk informationsanvändning mellan gymnasiestudier och högskolestudier. Modellen ska grundas i de nationella lärandemålen för gymnasie- och högskola. Projektet hade dessutom som mål att utveckla undervisningsinslag i lärarutbildningen som tar upp gymnasiebibliotek som ett pedagogiskt verktyg i den praktiska undervisningen, berättar Elin Lucassi.

Samordna

Det finns även andra myndigheter som i dagsläget på olika sätt jobbar med skolbib-

lioteksfrågan. Skolverket driver Läslyftet som ska stärka kvaliteten i undervisningen och där också personal på skolbibliotek ingår som målgrupp. Kulturrådet har skolbiblioteken med i sitt handlingsprogram för läsfrämjande och KB samordnar därför sitt arbete för att skapa de bästa förutsättningarna för en bra skolbiblioteksutveckling.

– Vi har möten för att prata om samordning kring skolbibliotek för att exempelvis undvika dubbelarbete eller att saker faller mellan stolarna, säger Elin Lucassi och ser att den största utmaningen för en väl fungerande skolbiblioteksverksamhet är att ge den en självklar plats i skolans arbete med att nå målen.

– I det ingår att få med sig både den egna kåren, lärarkåren och rektorerna på tåget, säger hon. ■

Gilla Framsidan på Facebook

Kort och gott

Ny webbtidskrift om barn- och ungdomslitteratur

Webbtidskriften Bazar Magasin är ett nytt magasin för vuxna om barn- och ungdomslitteratur. Hittills är två nummer planerade och det första numret är tänkt ska komma till midsommar. Tidskriften kommer att vara gratis och bygger på ideella insatser i form av inskickade texter och bilder.

Biblioteken lyfts i medieutredning

Regeringen tillsätter en särskild utredare som ska analysera behovet av nya mediepolitiska insatser när presstödet i dess nuvarande form upphör. Bibliotekens roll i sammanhanget uppmärksammas i direktivet "Biblioteken, som arenor för kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning, har i detta sammanhang en viktig roll att spela. Bibliotekspolitikerna ska bidra till ett medieutbud som präglas av allsidighet, mångfald och tillgänglighet i alla delar av landet."

Uppdraget att föreslå nya mediepolitiska verktyg ska redovisas senast den 30 april 2016.

8 Sidor utsedd till Årets Medieorm

Den lättlästa tidningen 8 Sidor har fått Sveriges Radios pris Årets Medieorm 2014. Priset går till den som på ett fördömligt sätt arbetar med journalistisk förnyelse och utveckling med publiken i fokus. 8 Sidor får priset för projekten Alla Väljare och Kommentarsfält för alla.

Från den 1 januari 2015 har Myndigheten för tillgängliga medier, MTM, uppdraget att ge ut den lättlästa nyhetstidningen 8 Sidor som getts ut sedan 1984.

En motor för ett lustfyllt lärande

Skolbiblioteken är en viktig del av lärandet. Utbildningsminister Gustav Fridolin (MP) ser stora möjligheter och har ambitionen att höja medvetandet kring skolbiblioteket.

Text och bild: Fredrik Svedemyr

Det som skulle bli ett nationellt bibliotekslyft kom av sig i samband med att allianspartier- na tillsammans med Sverigedemokraterna fällde den sittande regeringens budget. Vad som nu blir av den aviserade satsningen på 10 miljoner är oklart. En del av pengarna skulle gå till Kungliga biblioteket, KB, och dess uppdrag att formulera en nationell biblioteksstrategi. Ett arbete som skulle omfatta samtliga bibliotekstyper. Utbildningsminister Gustav Fridolin ser ändå en möjlighet att påbörja arbetet, om än med en viss fördröjning.

– Kulturdepartementet och KB för samtal om hur det här arbetet kan påbörjas trots att det då har blivit fördröjt i och med att den borgliga budgeten gick igenom. Vilka steg ska man ta och när ska man ta det? Vår ansats är att göra verklighet av det som vi har lovat. Just nu samtalar vi kring vad som kan och bör göras i år och vad som bör förberedas för vad vi kan göra bättre nästa år, säger Gustav Fridolin och ser skolbiblioteken som en självklar del i en nationell biblioteksstrategi.

– Skolbiblioteken är både en pedagogisk infrastruktur i skolan och på alltfler ställen en del av en integrerad biblioteksverksamhet lokalt. När det fungerar är det något bra för skolan. Det är bra att det kommer människor till skolan, både för att man måste och för att man vill. Det är bra att det uppstår möten på skolan. Det får inte innebära att

Lyfter Medie- och informationskunnighet är en allt centralare del av dagens lärande. Det är en förutsättning för delaktighet och demokrati. Utbildningsminister Gustav Fridolin (MP) ser att skolbiblioteken har en viktig funktion för att skapa en bättre medie- och informationskunnighet ute på skolorna.

rollen som folkbibliotek tar över rollen som skolbibliotek. Men när det kan samordnas på ett bra sätt och när man kan hitta bra lösningar för det, så är det något som också stärker skolan på samma sätt som när skolans lokaler kan nyttjas även på kvällarna. Datorsalen eller datorerna på skolan som på dagen har varit en del av att låta unga elever hitta kunskap, blir på kvällen en del av att ge pensionärer it-kompetens. De där mötena

och möjligheterna att utnyttja skolans lokaler är väldigt bra, fortsätter han.

Formellt eller inte

En fråga som har varit under luppen är själva definitionen av vad som är ett skolbibliotek. Lite tillyxat har debatten stått mellan att det kan vara en hylla böcker och en integrerad pedagogisk verksamhet.

– Det pågår i dagsläget en del rättsliga

bedömningar av skollagens nya skrivningar om att man ska ha ett skolbibliotek och skolinspektionen har det som en del av sina granskningar. Men att det här är en sak som landar i rättsliga bedömningar är något som pekar mot en oklarhet och mot att det finns huvudmän som inte ger skolbibliotek den prioritet de bör ha, säger Gustav Fridolin.

För att tydliggöra den pedagogiska rollen, har det i debatten också framförts tankar på att tydliggöra skolbibliotekets funktion i läroplanen. Men Gustav Fridolin är samtidigt tveksam till att strama till rollen för hårt.

– Risken med att gå åt det hållet och formalisera, är att skolbiblioteket tappar en stor del av hela vinsten. En poäng med skolbiblioteket är att det frivilliga läsandet möter det pedagogiska arbetet, den pedagogiska infrastrukturen och ämneskunskapen för lektionerna. Så jag är lite tveksam till vad man skulle nå genom att skriva in skolbibliotekets verksamhet i läroplanen, säger han.

En tvist som grund

De rättsliga tvisterna kring vad som är ett skolbibliotek har, enligt Gustav Fridolin, också varit en grund för att skriva in rätten till skolbibliotek i regeringsöverenskommelsen med socialdemokraterna.

– Det bästa är ju så klart att vi tillsammans med huvudmännen kan sitta ner och komma överens om hur man går vidare och se till att det finns bra skolbibliotek på alla skolor, snarare än invänta ännu en lagförändring som i sin tur säkerligen kommer bli utsatt för samma tolkningstvister som den här lagskärpningen har inneburit. Det bästa vore om man redan från början kunde komma överens. För min del är det tydlig och det har jag uttryckt många gånger tidigare. Det som gör en samling böcker till ett bibliotek är att det finns en bibliotekarie.

Gustav Fridolin ska med start i april och löpande under året möta kommunala företrädare för att öka medvetenheten om skolbibliotekets roll i den pedagogiska infrastrukturen. Ett fungerande skolbibliotek är, enligt Fridolin, en del av förutsättningarna

Lust Utbildningsminister Gustav Fridolin (MP) framhäver skolbiblioteken som motor i det lustfyllda lärandet. Bild: Kristian Pohl.

för en likvärdig skola.

– Vi håller på att misslyckas med det kompetenstoriska uppdraget, det vill säga att alla elever ska ha tillgång till en bra skola oavsett vilka hemförhållanden man har. En av anledningarna är att vi har försämrat den pedagogiska infrastrukturen, det som finns runt läraren och lektionerna och som är särskilt viktigt för en del som inte har allt hemifrån. Det kan handla om sådant som fritidshem, elevhälsa och skolbibliotek, säger han vidare

En motor i lärandet

Medie- och informationskunnighet, MIK, har blivit ett allt viktigare begrepp i dagens lärande. Här ser Gustav Fridolin en stark koppling till den kompetens som bibliotekarierna står för.

– Där är ju ofta bibliotekarien på skolan den som har mest utbildning i de olika delarna som ingår i MIK-begreppet. Bibliotekarien kan på ett aktivt sätt komma in

i det pedagogiska arbetet och hjälpa lärarna med de här pusselbitarna. Det behöver elverna för att få med sig ämneskunskaperna och för att nå kunskapsmålen idag. Det ser jag som självklart. Men då krävs det att det finns en bibliotekarie på skolan och en vilja från skolledningen, så att bibliotekarien och lärarna kan jobba tillsammans, säger Gustav Fridolin och framhäver skolbiblioteket som en motor i ett lustdrivet lärande.

– När skolbibliotek fungerar som bäst är de motorn i arbetet för det frivilliga läsandet på skolan. Där kan en bibliotekarie jobba tillsammans med olika ämnes- och klasslärare för att se till att läsandet kommer in på ett naturligt sätt i undervisningen och att den läsning eleverna gör på lektionerna inte är skarpt avgränsad mot den läsning de gör efter lektionerna. Det bygger på att det finns personer som driver på arbetet lokalt. Då kan skolbiblioteket verkligen var den där nyckeln som också gör att resultaten blir väldigt mycket högre, säger Gustav Fridolin. ■

Skolans hjärta

Årets skolbibliotek 2014 finns på Centrumskolan i Växjö. En skola som tack vare en engagerad skolledare har vänt en skola i kris till en skola som styrs av lust och motivation. Läs om skolledarens arbete och skolbibliotekets betydelse på framsidan.net

Ewa-Lotta Carlsson
Rektor på Centrumskolan
i Växjö.

A woman with blonde hair, wearing a dark sweater and a pink earring, is leaning over a white table. She is looking down at a young girl with blonde hair who is sitting at the table. The girl is holding a pen and looking at a book. In the background, there are bookshelves filled with books. The scene is set in a library or a reading room.

Hon sår frö som får tankar att växa

Det finns många ingångar till läsning. Det gäller bara att vara kreativ. I en hörna av biblioteket i Strömstad sitter några barn och skapar berättelser genom serier. Ulrika Björnram har öppnat en av många dörrar in till läsandets landskap.

Text och bild: Fredrik Svedemyr

– Jag göra en berättelse om en busig köttbulle som tar en selfie, berättar Sigrid Hjalmarsson, som är på dagens serieworkshop tillsammans med bästisen Victoria Jahren.

Det är Winter Word festival i Strömstad och egentligen hade de kommit till biblioteket för att berätta om deras arbete med skoltidningen. Men en av mammorna hade anmält flickorna i smyg. De var ju ändå här liksom. Och det är inte varje dag det är festival kantad av aktiviteter.

– Det är roligt att teckna. Man kan göra egna saker som man vill, säger Victoria.

Ulrika Björnram har tidigare delat ut böcker om olika sätt att teckna och på en whiteboard har hon visat hur man kan teckna olika ansiktsuttryck. Nu har hon precis låtit barnen dra små pappersremsor ur olika plastfickor. En plastficka för händelser, en annan för figurer och en tredje för känslor. Som profetior från en kinesisk lyckokaka radar barnen upp grunden för olika berättelse de ska teckna. Det kan bli berättelser typ ett skrattande spöke som går vilse på internet.

– Det är roligt att teckna. Men det här blir inte så lätt, säger Alvin Hedin som just ska rita en sur tjuv som åker skidor i en kattlåda.

Över gränser

Dagens workshop är en del av ett större läsfrämjande projekt som drivs i samarbete med biblioteken i Tanum, Sotenäs, Munke-dal och Strömstad. Kommunerna har gemensamt satsat en del i projektet och sedan sökt pengar från Västra Götalandsregionens medel för läsfrämjande insatser för andra halvan i projektet. Det hela mynnade ut i att Ulrika projektanställdes på fem månader för att jobba uppsökande med främst barn mellan 13 och 15 år.

– Tanken är att jobba uppsökande på ställen där ungdomarna är och hitta på aktiviteter. Det kan vara bokvagnar eller bokcirkel på fritidsgårdar, eller där de tränar. Det är mycket som händer i den här åldern och mycket som konkurrerar om deras uppmärksamhet, berättar Ulrika.

Hon jobbar gränsöverskridande över

Skapar Det finns många ingångar till läsning. I ett kommungränsöverskridande projekt möter bibliotekarien Ulrika Björnram barn och unga i deras intressen och fritid. Det kan handla om en bokvagn på en fritidsgård till en workshop i serieteckning.

både kommun- och professionsgränser. Den stora geografiska spridningen gör det naturligtvis till en utmaning att bygga relationer på djupet. Men Ulrika har ändå lyckats skapa aktiviteter och sätt att nå barn och unga på samtliga platser. En del av aktiviteterna ligger kanske inte långt ifrån sådan som andra bibliotekarierna känner igen från sin arbetsvardag.

– Skillnaden är att den största delen av min tid ligger utanför biblioteket. Förhoppningsvis kan vi genom projektet komma fram till att det är ett bra sätt att jobba läsfrämjande och att det är viktigt att också jobba över olika yrkesgränser, säger Ulrika vidare.

Hitta vägen

När det gäller barn och unga i den här åldern kan det vara en smula lurigt att hitta ingångar till läsning. En väg kan vara att gå genom sådant som kanske inte alltid handlar om just det skrivna ordet. Dagens serieworkshop i Strömstad är ett sätt att fånga lusten i själva berättandet i ett annat format. Genom att

barnen får skapa själva kan de också få en ingång till just berättelserna. Ulrika har, som ett led i denna logik också arrangerat workshop i att skriva.

– Det handlar om inspiration till eget skapande. Jag ser det som två saker som behöver varandra i ett läsfrämjande arbete, säger hon.

Med berättelsen i fokus har Ulrika också tankar för hur hon skulle kunna möta barn och unga genom exempelvis spel. Det är inget som riktigt har konkretiserats ännu, men finns där som en idé.

– Det finns ofta en historia i allt, även tv- eller dataspel, fortsätter hon.

Om det nu är mycket som konkurrerar om uppmärksamheten i den här åldern, så blir det klart en extra utmaning att nå icke-läsarna. Här försöker Ulrika ibland tänka utifrån mediernas konvergens, att kanske ta med sig böcker som också blivit film eller som kanske har någon indirekt koppling till ett spel. Samtidigt vill hon också förmedla ett symbolvärde.

– Det finns en liten motsättning i att det ska vara lustfyllt. Finns inte lusten, då är det svårt att nå fram och hur gör man då? Men jag tänker att det finns ett värde i att det kommer någon som faktiskt tycker läsning är viktigt och kul. Det kanske ändå lägger sig någonstans och förhoppningsvis väcker det tankar, säger Ulrika.

Ett frö

Nu är det drygt en månad kvar av projektet. Men det finns redan planer på att söka mer regionala pengar för en fortsättning fast i mindre geografisk skala. Blir det bifall på dessa planer kommer Ulrika fortsätta sitt uppsökande arbete i ytterligare två och en halvt månader.

– Det är roligt att träffa barn och unga i olika situationer och det finns många idéer att utveckla. Jag kan se en stor potential i att jobba på det här sättet. Det känns kul när det blir ett bra samtal och ett bra möte. Detta är ett bra sätt att så ett frö hos ungdomar att biblioteket finns, säger Ulrika Björnram. ■

Han ser gärna större segel på biblioteksskutan

Det blåser från olika håll och det gäller att rigga rätt för att hålla skutan i kurs. Politiker och tjänstemän på olika nivåer sätter ramarna för bibliotekens verksamhet. På regional nivå mejslas nu en ny kulturplan fram och parallellt en ny regional biblioteksplan. Regionens kulturnämndsordförande Conny Brännberg (KD) är en av de politiker som ska skapa förutsättningar för bra verksamheten på golvet. Samverkan är hans nyckelord.

Text och bild: Fredrik Svedemyr

En biblioteksbesökare som lämnar ett x-boxspel eller lyssnar på ett samtal i bibliotekets hörsal kanske inte alltid sätter det i relation till en bakomliggande plan, att allt är en del av en slags livsnerv från riksdagen och ner till till bibliotekarien som presenterar dagens författare. Som en del av denna livsnerv pågår det nu i Västra Götalandsregionen ett arbete med både en regional kultur- respektive biblioteksplan. Planer som smids i samspel med en rad aktörer och tjänstemän och sedan får politikernas välsignelse för att i slutändan bli dokument som mer eller mindre styr vad besökarna får uppleva i våra bibliotek.

– Den bild jag har av bibliotekarier är att de är i framkant och tar till sig ny teknik väldigt tidigt. Men de har inte alltid fått redskapen från oss som är politiker, säger Conny Brännberg (KD), ordförande i Västra Götalandsregionens kulturnämnd och tar e-boksutvecklingen som ett exempel på ett område där biblioteken legat i framkant, men där också de strukturella förutsättningarna har varit något svaga för att biblioteken fullt ut ska kunna jobba med det på ett kvalitativt bra sätt. Inte minst när det gäller system för digital förmedling. Men Conny Brännberg talar också om att det finns en innovationskraft i bibliotekens förmåga att

hitta kreativa sätt att förhålla sig till omvärldens förändringar.

– Vi var på ett studiebesök på ett bibliotek i New York. Det låg i närheten av Wall Street. När börsen kraschade 2008-2009, så satt det helt plötsligt en massa finansmäniskor på biblioteket med sina laptops och jobbade. De hade inget kontor att gå till. Bolaget de var anställda hos hade kollapsat. Men kunderna de hade haft, hade fortfarande behov av finansiell rådgivning. De behövde lokaler och gick till biblioteket, berättar han och fick också uppleva hur biblioteket i skuggan av den finansiella haveriet valde att möta verkligheten ett kvarter bort.

– Biblioteket agerade aktivt för att möta ett stort behov. Biblioteket genomgick en ombyggnation som bland annat resulterade i några kontor. Nu gavs bolagen möjlighet att kunna boka kontoren och använda dem vid kundbesök. Samtidigt fick biblioteket nya möjligheter att sprida information om sitt utbud och sin verksamhet. Biblioteket upptäckte även snabbt att kunderna i många av bolagen efterfrågade fortbildning inom IT. De startade öppna föreläsningar på biblioteket om hur man exempelvis hanterar datorer och placerar pengar. Det här var framsynta bibliotekarier som såg en trend i samhället. De skulle kunna ha sagt: Bolagen har inget

här att göra, vi kan inte tillhandahålla en lokal för dem. Men i stället såg de möjligheterna, fortsätter han.

En plan för samspel

I den regionala biblioteksplanen som nu formuleras i korridorerna på Kultur i Väst tar man fasta på samverkan. Det är en plan som skruvas ihop i dialog med kommunerna och andra relevanta aktörer, lagar och dokument som är en del av den där livsnerven.

– Det politiska samtalet mellan kommun och region har ökat med kultursamverkansmodellen i och med att dessa aktörer gemensamt ska ta fram en kulturplan. Där är det intressant att kunna få ett gemensamt dokument inom alla kulturpolitikens områden. Det kan inte stå något i en biblioteksplan som går helt emot vad som finns i kulturplanen, utan allt måste samspela. Det är min ambition nu att använda regionens samlade resurser så de kommer medborgarna till gagn på bästa möjliga sätt, säger Conny Brännberg.

Samtidigt är det inte alltid samspelet när hela vägen. Ibland är det väldigt krassa oständigheter som gör att de olika nivåerna inte alltid får till en harmonisk symfoni.

– Ibland kan det vara svårt för aktörer att haka på något som regionen anordnar, exempelvis en kompetensutvecklingsdag där kostnaden för resan kan bli problematisk, om det finns ont om resurser. Då kan det uppstå en disharmoni. Men när det gäller synen på bibliotekets roll och ställning, där har jag aldrig upplevt någon konflikt. Biblioteket är medborgarnas vardagsrum och står för öppenhet, tillgänglighet samt erbjuder ett programutbud, utöver mediebeståndsutlåning, fortsätter han.

Utgångspunkten för det regionala arbetet med bibliotek är, enligt Conny Brännberg, att jobba med ett underifrånperspektiv.

– Grunden är att regionen ska lyssna in och möta behoven ute i kommunerna. Det vi gör är en service för att kunna komplettera det som kommunerna, av olika anledningar, inte kan göra själva. Regionen kan vara med

att lyfta biblioteken genom att tillhandahålla verksamhetsutveckling. Det är själva grundtanken med att vi har en främjandeförvaltning med fokus på biblioteken, säger han.

En lockande frukt

Utan att tala om toppstyrning, så kan Conny Brännberg samtidigt se ett behov av en regional aktör som identifierar utvecklingsområden som kanske kommunala företrädare eller biblioteksanställda inte alltid är medvetna om. Lite som en äppelodlare som lyckas laborera fram smaker vi inte ens visste fanns och som vi sedan inte kan motstå.

– Med undantag från de institutioner som vi själva äger och driver, jobbar vi i Västra Götalandsregionen med att ta fram ett er-

Conny Brännberg

bjudande till kommunerna. Men ibland kan de inte formulera behovet. Det är viktigt att regionen lyckas med att kartlägga de behov som finns och främjar utveckling ute i kommunerna. Regionens ska ha förvaltningar med spetskompetens som är ute och nosar i världen och fångar upp trender och kunna säga: Nu har vi gjort de här iakttagelserna. Är ni intresserade av att följa med på en ny resa eller utvecklingsfas? Samtidigt är det också viktigt att det är tydligt hur den nationella kulturpolitiken vill utveckla biblioteken. Man har stiftat en lag, men frågan är om det räcker, säger Conny Brännberg.

Nationell kollaps

Från nationellt håll råder det i dagsläget en del oklarheter. Inte minst i frågan om vad som kommer ske med det tidigare aviserade bibliotekslyftet, som föll med budgeten. Tio miljoner var öronmärkta för bland annat en nationell biblioteksstrategi. Regionerna har också fått mindre pengar i kultursamverkansmodellen och en fråga är hur Västra Götalandsregionen ska kompensera för både mindre statliga pengar till kultur och en oklar nationell biblioteksstrategi. I sammanhanget framhäver Conny Brännberg de regionala satsningarna för att främja det skrivna ordet. Bland annat har man infört ett översättningsstöd för utlandsfödda författare bosatta i regionen och som ännu inte är etablerade på svenska. Man har även infört ett essästöd för att främja den fördjupande kulturjournalistiken med längre och resonerande texter. Som en tredje pelare i vad som kan kallas en regional litteraturplattform finns det även pengar att söka för olika typer av läsfrämjande insatser. Det kan handla om alltifrån att möta ungdomar i deras intresse kring fotboll till mer traditionella litterära arrangemang där en författare möter sina läsare. Biblioteken finns med som en del i denna litterära infrastruktur.

– Biblioteken är i de flestas ögon utgångspunkten för läsfrämjande åtgärder. Självklart finns det mycket mer att göra. Det är ändå positivt att det finns ett stort intresse för böcker och att boktitlar ges ut. Bok- och biblioteksmässan blir större för varje år upplever jag och biblioteken seglar i medvind. Men om seglen de har försetts med var lite större skulle det kunna vara mer drag i det.

Det fria samtalet

Regionens litterära satsningar är i någon mening också en satsning på ökad yttrandefrihet. Åtminstone i betydelsen att låta fler komma till tals genom skrivandet. Bibliotekens roll för yttrandefriheten har också varit på agendan den senaste tiden. I sin syn på bibliotek ser Conny Brännberg ett värde i att främja de längre samtalen. Ett samtal som

ska föras inom givna ramar, men som också kan fylla ett tomrum i det mediala Sverige.

– Det finns lagar som säger att visst innehåll i böcker är förtal och liknande. Det finns gränser. Jag tycker man ska värna gränserna samtidigt som man ska värna yttrandefriheten. Biblioteket, i sitt mediebestånd, erbjuder ju en flora av åsikter. Därför skulle man gärna se att de också skulle få framföras live i rummet. Det traditionella författarböset är ju ofta en författares beskrivning, åsikter, synpunkter om någonting i en viss situation. Det kan vara fiktivt eller faktamässigt. Det skulle man önska att man kunde ha mer av, säger han och framhäver här biblioteket som ett forum för djupare samtal.

– Längre, djuplodade samtal på svenska kring aktuella frågor finns relativt sällan att tillgå på exempelvis tv eller via webbsändningar. Här tror jag biblioteken skulle kunna

gå in och skapa ett forum för det här lite längre samtalet som människor ges möjlighet att lyssna på, men också delta i, säger Conny Brännberg vidare.

Odling perspektiv

En del av den regionala kulturpolitiken handlar om vidgat deltagande och att öppna upp kulturinstitutionerna för fler. Samtidigt framhäver Conny Brännberg att de strukturella förutsättningarna är en utmaning. Inte minst när det gäller att lägga grunden för ett digitalt deltagande.

– Regionen måste se till att de som bor på landsbygden också kan ladda ner sina e-böcker. För de som lever på landsbygden hjälper det inte att tjänsten finns på biblioteket om inte nedladdningstekniken finns där de bor. Det hänger ihop för att få helheten att fungera, säger han.

Vidare ser han också hur biblioteken kan vara med att skapa värden som ofta är svåra att mäta, men viktiga för den besökare som kommer genom dörren i såväl fysisk som digital mening.

– Nittio procent av regionens budget går till hälso- och sjukvård. Vi kan lindra väldigt mycket av sjukdomskonsekvenser och vi kan bota väldigt mycket. De där tio andra procenten, där kulturen är en del, kan ge ett värde för människans inre. Kulturen kan hjälpa oss att våga byta tankar och passera gränser. Böcker har förmågan att förflytta oss i tid och rum. Den tar oss med på en spännande resa som också gör att vi måste reflektera över vår egen situation och våra egna beteenden. Här är biblioteken en symbol för kulturbegreppets odlingsperspektiv, att berikas som människa och individ, säger Conny Brännberg. ■

Regionalt essästöd främjar demokratin

Västra Götalandsregionen har inrättat ett essästöd till förmån för en mer djuplodad kulturjournalistik. Stödformen föregås av en utredning där utredaren David Karlsson konstaterar att det råder brist på kvalificerade texter som hjälper oss att förstå vår samtid. Ett stöd menar han bidrar till att stärka det offentliga samtalet och har ett viktigt symboliskt värde.

Text: Fredrik Svedemyr

I samband med att Västra Götalandsregionen mejslade fram förslaget på att inrätta ett essästöd, gav man David Karlsson i uppdrag att utreda frågan. I sin rapport beskriver han ett medielandskap som präglas av rationaliseringar och en strukturell omvandling som har försatt den kvalificerade journalistiken i

kris. Mot denna bakgrund ser han att ett essästöd kan syfta till att öka tillgängligheten av kvalificerade texter och därmed skapa en bredare kultur- och samhällsdebatt. Något som i förlängningen också stärker demokratin.

– Västsverige har fått ett litterärt liv som inte funnits tidigare och kan regionen vara med att föda detta är det bara roligt, säger David Karlsson, som sitter i styrelsen för Nätverkstaden i Göteborg och som också har utrett frågan om det nyinrättade essästödet.

En viktigt symbol

Stödet är i sin nuvarande utformning en liten del av den totala kulturbudgeten. En jury ska under året fördela knappt en halv miljon till mellan tio och tjugio skrivprojekt. En skribent söker tillsammans med en tidskrift och alla medel går oavkortat till skribenten. Maxbeloppet för varje projekt är 50 000 kro-

nor. Samtidigt ser han också att fonden bara är en droppe i havet för att i någon slags reell mening förändra villkoren för dagens och morgondagens skribenter. Rapporten lyfter de generellt låga ersättningarna för frilansskribenter och författare i Kultursverige. Men även om det kan tyckas vara en droppe i havet, är David Karlsson positiv till den här typen av stöd och ser att det kan finnas ett stort symbolvärde.

– Detta är en idé som har diskuterats sedan flera år tillbaka och nu får vi se hur det faller ut. Jag hade föreslagit mer pengar. Men på längre sikt tror jag det kan få betydelse. Sedan litteraturen flyttade in i samverkansmodellen vill regionen nu visa framfötterna. Litteraturpolitik bör egentligen vara nationell. Men kan regionen bidra till att stärka den är det bättre. Det är symboliskt viktigt att kunna visa upp en modell som kanske borde finnas i andra regioner eller nationellt, säger David Karlsson. ■

Hatbrev mot sagostund

Ett anonymt brev med starka rasistiska uttryck fick stadsbiblioteket i Mariestad att ilska till och de har nu polisanmält händelsen.

– Jag blir inte så förvånad, men jag blir jätkligt förbannad, säger bibliotekschef Ragnhild Brandstedt.

Text: Helén Andersson Bild: Ragnhild Brandstedt

Markering Ragnhild Brandstedt ser polisanmälningen av hatbrevet som en markering.

För några veckor sedan kom det ett dubbelsidigt, handskrivet brev adresserat till Stadsbiblioteket i Mariestad. Brevet innehöll en lång rad av rasistiska uttryck där personen framförallt vänder sig mot att biblioteket har sagostunder på arabiska. Bland annat tycker avsändaren att biblioteket borde erbjuda sagostunder på svenska och att ”de kan åka hem till Mellanöstern och höra på sina sagor”.

– Brevet har ett väldigt föraktfullt språk och avsändaren använder ord som ”asylerna” och ”afghananalfabeter”, och det här med svenskar och Sverige står på flera ställen i brevet med flera tjocka understrykningar,

berättar Ragnhild Brandstedt. Avsändaren av brevet påstår sig vara legitimerad lärare och om det stämmer är det ännu värre, fortsätter hon. Hur kan det finnas så mycket hat.

Polisanmälan

Med i brevet fanns också en artikel från lokaltidningen som berättade om sagostunderna på arabiska på biblioteket. Artikeln innehöll en närbild på kvinnan som håller i sagostunderna. Den bilden är nu överstruken med ett stort svart kryss och bredvid står skrivet ”Har vi blivit araber nu också?”. Med i brevet fanns också en utklippstidningsannons på biblioteket som berättar om en serie som kallas Arabiska caféer under våren. Den var också överkryssad.

– Först tänkte jag att det var ett hatbrev, säger Ragnhild Brandstedt. Men var går gränsen mellan hat och hot, funderar hon. För oss blev det ett tydligt hot när en bild på en person är överkryssad med ett svart kryss och ett brev med ett så tydligt rasistiskt innehåll. Och allt sådant måste polisanmälas som en markering.

Reaktioner

Sedan brevet blev känt är det många som har reagerat och uttryckt sin ilska och frustration. Kommunstyrelsens ordförande i Mariestad, Johan Abrahamsson (M) säger till Framsidan att det alltid är allvarligt när en förvaltning får ett hot på sig och att de ser med största allvar på det inträffade.

– Självklart tar politiken avstånd från detta, säger han.

”Ytterligare en sorglig och fruktansvärd händelse” säger kulturminister Alice Bah Kuno till Biblioteksbladet. ”Det är alldeles särskilt sorgligt när det riktar sig mot våra bibliotek, som för många med mig symboliserar trygghet, kunskap, värme och omfamning. Och inte nog med det – hatbrevet är dessutom riktat mot en barnverksamhet.”

Svensk biblioteksförnings generalsekretär Niclas Lindberg skriver på föreningens webbplats bland annat att hot och hat är oacceptabelt och att ”Svensk biblioteksförning och våra medlemmar försvarar allas rätt till läsande och lärande.”

Ragnhild Brandstedt berättar att många uttrycker förvåning över att någon kan rikta ett sådant här brev mot ett bibliotek, och att hon känner det starka stödet. Men framförallt uttrycker hon tacksamhet mot den svenska bibliotekslagen där det uttryckligen står att biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt bland annat personer med annat modersmål än svenska.

– Bibliotekslagen är ju glasklar att luta sig mot, det är inget att ifrågasätta. Så där ser en vad viktigt det är att ha en sådan i ryggen. Och, säger hon, nu känns det ännu mer angeläget att ha mötesplatser som de arabiska caféerna och sagostunder på andra språk. Och vi kommer att jobba ännu mer med mångfald, öppenhet och biblioteket som en självklar mötesplats för alla. För precis alla.

Svensk biblioteks förening, bibliotekslagen och yttrandefriheten

Framsidan har träffat Svensk biblioteks förening och generalsekreterare Niclas Lindberg för att reflektera runt nya bibliotekslagen och svenska bibliotek i det politiska landskapet.

Sammanställning och bild: Helén Andersson

I en intervju 2010 sade du att du hade stora förhoppningar på den nya svenska bibliotekslagen. Blev det så bra som du trodde?

Ja, det tycker jag faktiskt.

Du hoppades också att lagen skulle byta perspektiv från ett institutionellt perspektiv till ett mer medborgarperspektiv. Blev det så tycker du?

Ja, det tycker jag.

I den gamla lagstiftningen handlade det om att varje kommun skulle ha ett bibliotek och man skyddade institutionen. Den nya lagen innehåller mer vad biblioteken ska åstadkomma och vad man har att förvänta sig av biblioteksverksamheten. Som till exempel att biblioteken ska bidra till samhällets demokratiska utveckling.

Den nya lagen har också lagt till konsekventa formuleringar om att bibliotek är för alla. Den har också formulerat vad det betyder, att det inte är beroenden på medborgarskap eller invånare i en kommun.

Det finns också en viktig formulering i paragrafen om att verksamheten på folkbiblioteken ska vara anpassad efter användarnas behov och att biblioteken ska förhålla sig till dessa behov.

Hur jobbar Svensk biblioteks förening för att biblioteken ska uppfylla detta?

Något vi fokuserat på, och som vi kom-

Personlig reflektion Niclas Lindberg tror att riktig yttrandefrihet på biblioteken behöver kombineras med en enskild förmåga att utveckla tolerans för vad andra tycker.

mer att fortsätta lyfta, är vad det finns för hinder för att bibliotek ska finnas för alla. Till exempel de åtgärder som biblioteken själva inför och som ställer till det för att alla ska kunna ha tillgång till biblioteket. Åtgärder vilket till exempel drabbar papperslösas möjligheter att ta del av bibliotekets tjänster. Det finns inga lagkrav över huvud taget på länekortsregler och cirkulationssystem, så det kan man säga är tydliga hindrande åtgärder som ställer till det utifrån att alla ska ha tillgång. Och det är ju en fråga ingen annan än biblioteken själva kan göra något åt och

därför är det viktigt att fortsätta lyfta frågan.

Svensk biblioteks förening håller också på med att sammanställa en skrift där vi försöker hjälpa till med vad den nya lagskrivningen betyder i alla olika delar. Och kanske skjuta in frågeställningar man behöver ställa sig i sammanhanget. Skriften kommer att vara klar till Biblioteksdagarna i maj.

Hur tycker du att bibliotekslagen hantarer biblioteken och yttrandefriheten?

I den svenska lagstiftningstraditionen är det så att man ska läsa både paragraf och för-

arbete och gör man det tycker jag det är väl tillgodosett. I lagen står det ju att biblioteken ska bidra till det demokratiska samhällets utveckling. Det är den formulering man valt i själva paragrafen. Om man går in i propositionstexten finns ordet yttrandefrihet där, och att yttrandefrihet är på den grund som den fria åsiktsbildningen vilar och att biblioteken ska bidra till fri åsiktsbildning.

Dessutom finns en kommentar som säger att biblioteken ska ha kvalitet i det de gör och att en del av kvaliteten är allsidigheten. Det vill säga att biblioteken ska stå fria från censur och andra hindrande åtgärder.

Norge fick ny bibliotekslag samtidigt som Sverige. I den norska lagen har bibliotekschefer fått legitimitet att arrangera vad de vill på biblioteket och bibliotekschefens roll har fått en större tyngd. Hur fungerar det i Sverige?

Vi har ingen sådan roll lagstiftad för bibliotekschefer och vi har inte varit inne på den linjen. Vi har snarare jobbat intensivt med att lyfta både Unescos och IFLAs internationella manifest och etiska riktlinjer som stärker professionen och förtydligar professionens ansvar. Manifesten och bibliotekslagen hjälper till och förtydligar bibliotekens roll att de ska stå fria från bland annat censur.

Men jag tror det är många bibliotekschefer och ledare som just nu brottas med lagstiftningens uppdrag att biblioteken ska bidra till den demokratiska samhällsutvecklingen och den fria åsiktsbildningen. Uppdraget till bibliotekscheferna har blivit skarpare och biblioteksledaruppdragets betydelse för att hantera de utmaningar biblioteksverksamheten står inför är en fråga vi i Sverige behöver ägna mer uppmärksamhet åt.

Hur ska vi upprätthålla det politiska samtalet på biblioteken i Sverige tycker du?

En bibliotekschef måste ha en egen värdegrund att bota i och möjlighet att diskutera och reflektera med andra bibliotekschefer.

Ska biblioteken vara en fri arena som ska bidra till fri åsiktsbildning så är det bibliotekschefen och biblioteksorganisationen som ska stå för det. Och då kan det nog bli rätt ensamt eftersom man inte kan hänvisa till någon chef eller politiker. Och det här dyker ju upp runt om i landet både när det gäller programverksamhet och vad man har på hyllan, och då är det bibliotekschefens roll att företräda organisationen och behöver vara den som står i korskollen. Och jag tycker det är rätt att det är de som ska fatta besluten. Det är rätt, men också tufft.

Hur stödjer Svensk biblioteks-förening bibliotekscheferna i deras delvis nya roll?

Vi håller på att resonera om hur vi kan bidra till ett fortsatt samtal kring det här. För det är helt nödvändigt att det sker. Och självklart ger vi eldunderstöd i diskussioner där våra medlemmar efterfrågar det. Och det är bland annat därför vi tagit initiativ till en översättning av manifesten om etiska regler. Här finns något att bota i när det hettar till.

Regeringens första budgetproposition innehöll ett uppdrag till Kungliga biblioteket att ta fram en nationell biblioteksstrategi. Ett uppdrag som försvann. Hur ställer sig Svensk biblioteks-förening till det?

Det är otroligt irriterande och frustrerande att liksom snubbla precis innan mål. Men vi försöker ändå se det positiva i att regeringen är tydlig med att de vill att det ska komma till stånd. Och nu jobbar vi med att argumentera för hur man ska lyfta in frågan när ändringsbudgeten ska tas fram i vår. Och går inte det, ja då riktar vi all energi mot den kommande budgetpropositionen och då förväntar vi oss att man tar med det här igen.

Och å andra sidan, har vi väntat i många decennier på den här nationella biblioteksstrategin så kan vi kanske överleva ett år till. Men det är irriterande.

Redan 2010 var du orolig för hur kultur-samverkansmodellen skulle påverka bib-

lioteken. Hur har det gått?

Modellen fick ju inga omedelbara konsekvenser för biblioteksverksamheten eftersom de inte fanns med från början. Nu är de med och de kom med samtidigt som anslagen till den regionala kultursamverkansmodellen dras ner. Prata om olyckligt upphöjt till två. Nu ska regionerna anpassa sig till mindre pengar och hur det slår mot litteratur och biblioteksfrågor har vi ännu inte sett.

Hur ser Svensk biblioteks-förening på den regionala biblioteksverksamheten och deras funktion?

Svensk biblioteks-förening har frågetecken kring hur läns- och regionbiblioteken tar tillvara på uppdraget att stödja och verksamhetsutveckla folkbiblioteken. Vi känner oss osäkra på om man fullt ut har omfattat uppdragets innehåll när vi tittar på hur man organiserar sin regionala biblioteksverksamhet. Många läns- och regionbibliotek försvinner och går upp i andra typer av kulturutvecklingsavdelningar vilket gör att den regionala biblioteksverksamheten ändrar karaktär. Jag tycker till exempel att Västra Götaland är ett intressant exempel att belysa där man på sätt och vis gått varvet runt; haft ett regionbibliotek, splittrat upp det och nu formellt nyskapat en biblioteksgrupp. Det är viktigt att dra nytta av erfarenheter av olika sätt att organisera och arbeta så att inte alla måste uppfinna hjulet på nytt.

Så den regionala biblioteksverksamheten kan räkna med lite uppmärksamhet från Svensk biblioteks-förening?

Ja, vi kommer att göra en slags jämförelse mellan hur olika regioner har löst sin regionala biblioteksverksamhet. Och det vill vi göra bland annat för att vi argumenterar hårt för en nationell biblioteksstrategi och för behovet av diskussioner om hur kvalitet och verksamhetsutveckling ska se ut. När uppdraget att ta fram en nationell biblioteksstrategi väl kommer, gäller det att den strukturerad som skulle kunna vara med och göra skillnad i det jobbet inte har organiserats bort i smyg.

Oberoende bibliotek i Norge

Norge fick liksom Sverige en ny bibliotekslag den 1 januari 2014. En av skillnaderna mellan svensk och norsk lag är det lilla ordet "uavhengig" i den norska lagens första paragraf.

– Ett avgörande ord som ger lagtexten en helt annan tyngd, menar Mariann Schjeide, ordförande för norska biblioteksförningen.

Text och bild: Helén Andersson

Norsk bibliotekslags första paragraf lyder "Folkebibliotekene skal være en uavhengig møtesplass og arena for offentlig samtale og debatt". I det första lagförslaget till ny norsk bibliotekslag fanns ordet "uavhengig", oberoende, inte med, men norska biblioteksförningen lade in ett förslag om ett tillägg av ordet, ett förslag som antogs och ett ord som Mariann Schjeide tycker gör stor skillnad.

– Nu står det i lagen att biblioteket är oberoende och att bibliotekschefen faktiskt kan ta upp vilken diskussion de vill. Bibliotekschefen är redaktör på sitt bibliotek och det betyder ett redaktörsansvar som är väldigt avgörande för att detta ska fungera bra och bibliotekschefen har legitimitet och styrka i lagen i att kunna arrangera vad de vill.

– Reformen handlar om friheten, menar Aslak Sira Myhre, chef för Nasjonalbiblioteket i Oslo. Tanken är att bibliotekschefen ska kunna tänka som en redaktör eller en teaterchef och sätta programmet på sitt bibliotek för sin publik och efter sitt eget huvud, men det behöver inte betyda att det ska vara debatt.

Debattbibliotek

När den nya bibliotekslagen kom etablerade Norsk media snart uttrycket Debattbibliotek,

Satsning Norska Nasjonalbiblioteket har fått 22 miljoner extra för att förbereda och utbilda bibliotekschefer i deras nya roll.

ett uttryck som Aslak Sira Myhre tycker är att förminska det hela och att mötesbibliotek eller litteraturhusbibliotek är bättre begrepp.

– Det är ett utbrett missförstånd att tro att det bara betyder att utveckla mer provocerande bibliotek, det tycker jag verkar som ett idiotiskt sätt att skapa en mötesplats på, säger Aslak Sira Myhre.

Mariann Schjeide håller med och menar att uttrycket debattbibliotek är ett påhittat begrepp och vill också hellre jämföra det med de Litteraturhus som de senaste åren växt fram runt om i Norge.

– Bibliotek i mindre kommuner kan nu fylla samma funktion som litteraturhusen gör i de större städerna. Många av de som ville ha litteraturhus hävdade länge att man kunde göra andra saker där än på biblioteken eftersom de offentliga biblioteken inte fick lov att vara en debattarena. Nu får vi det. Så nu försvinner det argumentet. Men, förklarar hon, det är inte stora debatter om nazismen och främlingsfientlighet som engagerar folk i en liten stad i Norge. Det som engagerar deras vardag är till exempel fiskerättigheter, skolor som ska läggas ner... vad som helst, saker som angår folk i deras vardag. Men det är upp till bibliotekschefen att bestämma.

Modiga chefer

Även om verklighetens debatter på norska bibliotek ofta handlar om kommunala angelägenheter och byggprojekt, tycker Mariann Schjeide att det behövs tuffa och modiga bibliotekschefer som vågar stå mitt i stormen.

– Om vi ser på det som hände i Köpenhamn för ett tag sedan så är det viktigare än någonsin att människor kan samlas under samma tak på en neutral arena för att prata om svåra saker. Och bibliotek upplevs som en neutral arena.

Det finns redan exempel på modiga bibliotekschefer i Norge som både har valt att ha nazister på scenen, och som inte valt det. Här menar Aslak Sira Myhre att bägge valen är legitima och att man måste skilja på debat-

ten och på arenan den förs på.

– Poängen med bibliotekschefens frihet är att han eller hon ska kunna välja vilka debatter och arrangemang man vill ha. Att ersätta rädsla för kontroverser med ett tvång att arrangera kontroverser är inte att ge frihet. Det är att ersätta en ofrihet med en annan.

Norges Nationalbibliotekarie

Aslak Sira Myhre är tämligen nytillträdd chef för Nasjonalbiblioteket i Oslo och hans uppdrag är lika tydligt som hans vision om hur han ser på de norska bibliotekens framtid.

– Jag hämtades från en anställning som chef för Litteraturhuset i Oslo och min ambition och mitt uppdrag är att utveckla folkbiblioteken i Norge i riktning mot litteraturhustanken och biblioteket som mötesplats. När andra mötesplatser försvinner är det inte logiskt att också lägga ner bibliotek, menar Aslak Sira Myhre och beskriver hur han i stället ser framför sig fler bibliotek med

Profil Norges nationalbibliotekarie Aslak Sira Myhre vill se fler bibliotek med tydlig profil i Norge.
Bild: Helén Andersson

Gör skillnad Ordet "uavhengig" är ett avgörande ord som ger den norska bibliotekslagen en helt annan tyngd, menar Mariann Schjeide, ordförande i Norsk bibliotekforening.
Bild: Marit Brunstad

tydligare profil.

– I vilken kommun du än befinner dig i Norge ska du veta att du alltid har ett bibliotek med böcker, kunskap och digitala tjänster. Men arrangemang med möten och debatter och föredrag kan vara helt olika. Precis som du vet att olika teatrar har olika program.

Nasjonalbiblioteket har fått 22 miljoner extra för att utbilda biblioteken och bibliotekscheferna och Aslak Sira Myhre menar att norska bibliotek redan har kommit långt, men att det nu pågår en perspektivförskjutning som är helt nytt för många.

– Biblioteken är de mest populära kulturinstitutionerna i Norge och folk är nöjda med sitt bibliotek. Hade det varit ett kommersiellt företag hade man sagt att, herregud, vilket fantastiskt arbete. Och det är min utgångspunkt. Istället för att försvara oss mot angrepp ska vi bygga en extremt stark position och själva angräpa. ■

Myndighet i ny kostym

Efter ett beslut i riksdagen har Myndigheten för tillgängliga medier, MTM, sedan den 1 januari 2015 övertagit ansvaret för Sveriges insatser för lättläst och stiftelsen Centrum för lättläst har lagts ner.

Text och bild: Helén Andersson

Det har gått några månader sedan MTM tog över ansvaret för lättläst i samband med att stiftelsen Centrum för lättläst avvecklades och all personal finns nu under samma tak i MTMs utökade lokaler i Johanneshov.

– Det har varit en väldigt bra process, faktiskt bättre än jag både hade trott och förväntat mig, säger Camilla Batal, nytillträdd chef för Marknad och kommunikation på MTM.

Camilla Batal berättar om en intensiv period med ett ordentligt introduktionsprogram där all personal lärt sig av varandras verksamheter både gällande produktion, marknads- och informationsfrågor till hur alla konstellationer ska se ut inom det nya ämbetet.

– Det gäller ju att integrera den verksamhet som fanns inom Centrum för lättläst med de processer som redan finns på MTM. Men också att vi som kommer från Centrum för lättläst ska inlemmas i organisationen.

Oro

En stor oro inför sammanslagningen har varit att någon av Centrum för lättläst målgrupper skulle tas bort, framförallt handlade det om lättläst till målgruppen som har svenska som andraspråk och om skolan. I riksdagens första förslag till sammanslagning pratades det också om primära och sekundära målgrupper, något som många remissinstanser protesterade mot.

– Det slutade i att MTM behåller alla målgrupper och att vi ska göra behovsanalyser för att se till att behovet blir tillgodosett av

Lyhörd myndighet Camilla Batal betonar vikten av att lyssna på både användare, förmedlare och andra under MTMs fortsatta utveckling.

oss eller av någon annan, berättar Camilla Batal. Och här kommer kommunikationsfrågan att bli en knäckfråga genom att vi måste vara tydlig med vilka målgrupper som kan använda vad eftersom vi också har paragraf 17 i upphovsrättslagen att ta hänsyn till.

Två andra orosmoln har handlat om LL-förlaget och tidningen 8 Sidor. Också dessa verksamheter har landat i att de tills vidare är kvar i organisationen. LL-förlaget har blivit en egen enhet där de finns under avdelningen Produktion och det är också bestämt att de behåller sitt eget varumärke.

– Utgivningen är klar för två år framåt, men på sikt kan det komma att se annorlunda ut än idag, berättar Camilla Batal.

När det gäller tidningen 8 Sidor är deras framtid fortfarande oklar, men tills vidare har de också blivit en egen avdelning inom MTM.

– 8 Sidor är en nyhetstidning med jour-

nalistisk verksamhet och som sådan ska den vara självständig gentemot myndigheten, säger Camilla Batal. Och det kommer att bevakas noga och följas upp att vi klarar av att hålla 8 Sidor som en självständig nyhetstidning.

A och O

Även om de som jobbar med lättläst är färre i antal i förhållande till de som tidigare jobbat på MTM, ser Camilla Batal att de tydligt är en del av en myndighet och att det kan finnas en fördel att finnas på MTM där verksamheten har möjlighet att komma fram starkare.

– Avdelningen Marknad och kommunikation har ju till exempel blivit betydligt större så det är klart att vi kommer att göra mer och förstärka det som handlar om att nå ut och fram med produkter och tjänster.

I en omorganisation finns alltid både positiva och negativa saker och kanske beror det på vem man frågar vilket svar man får. Men Camilla Batal ser på framtiden med tillförsikt och känner tydligt att det kommer att bli bra.

– A och O är att vi lyssnar på varandra och tar in varandras kompetenser och det måste jag säga att det är något vi redan gör. Och det är viktigt för hur det kommer att se ut i framtiden. Och jag säger framtiden för det kommer att ta tid innan det här är sammansvetsat. Det handlar om att få ihop allt på ett bra sätt och vi kommer att göra användarundersökningar och lyssna och kommunicera. Det är det viktigaste. ■

Skrivande människa

Från reseledare till manusförfattare. Från läkarsekreterare till författare och skrivpedagog. Tove Berggrens resa har varit lång och knölig, men med två utgivna barnböcker och som skrivpedagog på BUP har hon hittat sin skrivande plats i världen.

Text och bild: Helén Andersson

– Jag kan aldrig bara ha en väska, jag har alltid flera och jag packar alltid med mig för mycket, förklarar Tove Berggren för mig när vi ses på ett fik i centrala Göteborg en kylig februariförmiddag. Jag har bett henne berätta om sig själv och efter att ha funderat en stund väljer hon att göra det som hon skulle ha gjort vid ett första möte med en skrivgrupp.

– Att presentera sig i gruppen genom att beskriva sin väska är ett lekfullt sätt att komma igång, att lösa upp och komma åt saker, förklarar hon. Ett annat är att berätta om ett par skor man haft, vad de betytt, hur de såg ut, vad de varit med om.

– Det kan vara väldigt mycket olika saker i min väska, fortsätter hon och återvänder till sin väska och plockar upp hårsnoddar, en almanacka, plånbok, pennor, lypsyl, halstabletter, anteckningsblock och sist, från botten av väskan, drar hon fram sin debutbok med titeln Lordis Loggbok – utsikt från livets planet.

– Bonniers förlag ringde den 7 september 2011 och sade att de ville ge ut boken, berättar Tove med lysande ögon och smeker över omslaget med en bild av Lordi stående på huvudet på en pyramid.

– Det kan jag säga att efter mina två barn är det tredje största ögonblicket i mitt liv.

Och det är för att det varit en sådan lång skrivande resa och gud så många timmar som ligger bakom.

Resa

Tove Berggrens skrivande resa börjar när hon redan som väldigt liten börjar skriva dagbok som ett sätt att hantera sina känslor när föräldrarna separerar. Att skriva dagbok fortsatte hon med även under sina tre år som reseledare på Mallorca, Cypern, Lanzarote, Kreta och i Thailand.

– Jag slutade som reseledare när jag kände att jag inte längre kunde le mot turisterna, skrattar hon och berättar att hon återvände till Sverige för att ta tag i sitt skrivande som hon trodde skulle bli som skrivande journalist. Hon påbörjade sin utbildning men upptäckte ganska snart att journalistik inte var rätt forum för hennes skrivande.

Tove Berggren

Jag har egentligen bara en enda regel när vi möts:

Ni kan inte skriva fel..”

– Under utbildningen hade vi en skrivkurs med författaren Gro Dahle som gjorde ett oförglömligt intryck på mig, säger Tove och berättar att de fick skriva om allt från söndermosade kiviis till nakenmodeller.

– Det var då jag kände att det är det här skrivandet jag ska hålla på med.

Hösten 1996 går Tove Berggren sin första skrivarkurs på Nordiska Folkhögskolan i Kungälv. En kurs som på många sätt kom att få betydelse för hennes fortsatta skrivande genom att ge henne en insikt i betydelsen av respons, en insikt som senare format hennes eget arbete som skrivpedagog.

– Det är inte ofta man pratar om respons på skrivarkurser, men den är minst lika viktig som skrivandet, menar hon och minns med en rysning hur hennes allra första skönlitterära text med svartsjuketema som byggde på ett känsligt minne från hennes egen uppväxt, blev mottagen med ”måste alla skriva om sin djävla barndom”, av en annan kursdeltagare.

– Jag hade ju lagt mitt hjärta på bordet så det var som att få ett slag och jag lämnade rummet storgåtande och tänkte att jag aldrig skulle skriva igen. Men tack och lov hade jag bra handledare som tittade på mig med snälla ögon och sade ”Men Tove, hur ska du kunna låta bli?”.

Såpaskola

Tove Berggren slutade inte skriva och sökte hela tiden efter tillfällen och sammanhang att få skriva. Det var kanske därför hon blev nyfiken när produktionsbolaget MTV sökte elever till en såpaskola inför lanseringen av tv-såpaserien Vita lögnar. Efter några arbetsprover och en intervju blev hon antagen till manusassistentlinjen och fortsatte efter utbildningen att jobba på bolaget.

– Egentligen ville jag ju bli manusför-

FAKTA

Namn: Tove Berggren

Ålder: Född 1968

Jobbar: På mitt tredje bokmanus om Maria White som jag hoppas kunna skicka till förlaget i maj, jag gör författarbesök, jobbar med ett e-learningprojekt på Volvo och med skrivkojorna/verkstäderna på BUP.

Bor: Lerum

Familj: Två barn, 11 och 15 år.

Intressen: Mycket! Teater, att resa, gå på loppis, baka, att skapa sammanhang och kalas. Att vara kreativ. Och jag måste skriva för annars kan jag inte andas.

Har skrivit böckerna: Lennart Lordis första loggbok – Utsikt från livets planet, och Lennart Lordis andra loggbok – Nödsignal från horisonten.

Läser just nu: Ingenting förutom mitt manus. Men jag har ett nyårslofte att läsa mer Harry Potter för att ta del av sådant min son formligen slukade för ett antal år sedan.

fattare, men att få sitta som assistent i den miljön och få läsa och diskutera manus och repliker hela dagarna, det var egentligen den bästa skolan och det bästa som kunde hända. Det fattar jag så här i efterhand.

Efter ett tag blev hon ändå erbjuden att skriva egna manusavsnitt, ett erbjudande hon tackade ja till men som kom av sig när hon akut fick hoppa in som redaktör. En roll hon sedan hade under de två år hon var kvar.

– Vi var skrivande redaktörer vilket innebär att vi ibland fick skriva om hela manus, ibland bygga en scen så det blev dramaturgi och ibland ändra repliker. Jag var jätteglad och stolt att få vara med i det sammanhanget och att se mitt namn i eftertexterna, men i hjärtat var det fortfarande något annat jag ville skriva.

Hitta hem

När Tove efter sin första barnledighet skulle återvända till Vita Lögner, hade produktionen lagts ner och hon stod utan försörjning. Än en gång var det nyfikenheten och lusten till skrivandet som fick henne att läsa Hälso- och sjukvårdsdokumentation, till läkarsekretärer.

– Jag var nyfiken på de medicinska termerna och kände väl att det kanske kunde bli ett annat slags skrivande, säger hon och antyder ett visst missnöje med de egna funderingarna.

Och redan under sin första praktikperiod Drottning Silvias Barn- och ungdomssjukhus i Göteborg förstod hon att hon var på helt fel plats och utbildningen kändes som ett nödvändigt ont. Tove arbetade ändå som läkarsekretärer i fyra år innan hennes längtan till ett annat skrivande fick henne att söka till Skurups folkhögskola och en skrivpedagogisk ettårig distansutbildning.

– Jag trivdes verkligen inte som läkarsekretärer, men när jag började kursen i Skurup hösten 2010 var det som att komma hem, ler Tove brett.

På kursen fick hon lära sig att läsa en text och att ge respons. Men kursen erbjöd också möjligheten att arbeta med och få handled-

Hälsosamt att skriva Tove Berggren tror att skrivande är hälsosamt och att det gör bra saker med människor.

ning i ett större textprojekt, och Tove valde en text som hon påbörjat för många år sedan och som nästan fallit i glömska.

– Jag hade en förlaga i ett gammalt nästan bortglömt manus, och med rätt handledning i Skurup växte Lennart Lordi till en loggbok om kärlek, sorg, rädsla och att vara en bra kompis.

Bekräftelse

I juni 2011 kunde Tove skicka ett färdigt bokmanus till fyra förlag och det blev alltså Bonniers som hann först.

– Jag har hört så många berätta om det där ögonblicket när de blir antagna, och nu var det jag, säger hon och skrattar vid minnet av känslan. Den allra första jag ringde var min handledare i Skurup.

– Många har ju sagt till mig genom åren att jag ju kan ge ut min egen bok, men för mig har det inte räckt. För mig har det varit viktigt att bli antagen för jag tror att jag alltid haft någon form av mindervärdeskomplex och simmat runt som ett plankton utan att veta vad jag vill eller vad jag är. Att skriva för barn känns viktigt för mig och därför är jag extra glad att det är Lennart Lordi som blev min debut.

Redan ett halvår senare kom den andra boken om Lennart Lordi, men någon tredje del om Lordi blir det inte, konstaterar hon. Istället har en av karaktärerna i böckerna, Maria White, fått en egen historia och är på väg att bli en bok.

– Jag fick ett stipendium och kunde i lugn och ro hitta Marias röst och historia som handlar om identitet, om var man hör hemma, om kärlek som går sönder och om kärlek som uppstår.

Genom åren har Tove försökt hålla liv i sitt skrivande och hon har gått skrivarkurser så ofta hon kunnat, bland annat på Biskops Arnö och på Skrivarakademin. På en av dessa kurser kom hon i kontakt med Birgitta Östlund vars skrivarkurser hon sedan regelbundet har återvänt till.

– Birgitta har bland annat lärt mig att vara textens vän, att läsa strängt men kärleksfullt. Det var hon som fick mig att förstå att det ligger mer i skrivande än att bara skriva en text, men att det inte spelar någon roll om texten är sann eller inte. Och det är något jag verkligen har användning i mitt nuvarande arbete som skrivpedagog på Anorexi-Bulimimottagningen på BUP, Drottning Silvias Barn- och ungdomssjukhus i Göteborg.

När Tove fick frågan om hon ville ha en skivrarverkstad på BUP var hon först tveksam. Hon hade ju tidigare arbetat där som läkarsekretärer och kände till tjejnarnas problematik. Men efter samtal med läkare och personal insåg hon att just det var en fördel.

– Jag har fått pröva mig fram, men det finns få saker som känns så meningsfulla, så betydelsefulla. Och det finns tillfällen jag har gått därifrån helt mållös, de skriver så starka texter, säger hon och berättar att hon försöker arbeta utifrån korta skrivövningar och att det är frivilligt att läsa upp men om de vill försöker de sätta ord på vad de hör i varandras texter utan att värdera om texten är bra eller dålig.

– Här kommer min egen första erfarenhet av respons in och jag har egentligen bara en enda regel när vi möts: Ni kan inte skriva fel. ■

Yttrandefrihetens behov av kunskap

Yttrandefriheten har sällan varit så omdiskuterad. Vad får yttras, av vem och var går gränserna? Situationen är komplex och i en globaliserad värld möts olika normer och värden i en statusuppdatering på nätet. En ökad medie- och informationskunnighet är en viktig förutsättning för yttrandefriheten och en demokratisk utveckling. Men här behövs det mer kunskap och biblioteken spelar en viktig roll framhäver professor Ulla Carlsson.

Text och bild: Fredrik Svedemyr

– Jag tror biblioteken har enorma möjligheter i det här och inte minst skolbiblioteken som skulle kunna vara ett hjärta i den här frågan, säger Ulla Carlsson.

Hon var i många år föreståndare för Nordiskt informationscenter för medie- och kommunikationsforskning, Nordicom, vid Göteborgs universitet och har sedan länge varit intresserad av frågor kring internationell politik och medier. Ett intresse som senare har mynnat ut i ett engagemang för press- och yttrandefrihet. För någon månad sedan tillträdde hon en ny Unesco-professur i yttrandefrihet, medieutveckling och global politik. Yttrandefriheten är en av de mest centrala frågorna i dagens debatt. Det är också en av de mer komplexa frågorna i vår samtid.

– Det är absolut en av de mest politiserade frågorna i världen och den är svår. Vad är yttrandefrihet? En universell rättighet enligt FN:s allmänna deklaration om de mänskliga rättigheterna. Men vad säger det här begreppet? Alla kan säga att de är för yttrandefrihet. Jag kan komma till Kina och där talar man sig varm för yttrandefrihet. Det är kontexterna som till slut bestämmer vad det är. Du kan säga att geopolitik och teknologi driver innebörden av yttrandefrihet just nu, säger Ulla Carlsson och ser att globaliseringen både kan öppna upp gränser och bidra till att grupper sluter sig samman kring ett gemensamt hot, vilket kan leda till ökad censur och kontroll. Frågan blir inte mindre

Samtal Ulla Carlsson har en Unesco-professur i yttrandefrihet, medieutveckling och global politik. Yttrandefrihet är en av de mest komplexa frågor i dagens globaliserade värld. Hon efterlyser mer offentliga samtal för att främja både yttrandefrihet och demokrati: – Vi samtalade inte, även om kommunikationsmöjligheterna har ökat. Där har faktiskt biblioteken en roll att få till den här dialogen, säger hon. Foto: Lars Lanhed

komplex mot bakgrund av att det som yttras i en del av världen kan få konsekvenser i ett annat hörn.

– Den diskussion som är idag är inte så lätt att svara mot, om yttrandefriheten ska vara absolut eller inte absolut. Det är klart att du måste alltid diskutera yttrandefrihetens ansvar, skyldigheter och var gränserna går. En ständigt pågående diskussion i det offentliga rummet. Är det något jag önskar

man pratade mer om idag i förlängningen av det här, så är det kunskap i samhället och att den ska vara lika för alla, säger Ulla Carlsson vidare.

Kunskap och dialog

Kunskap och förståelse för olika normer är, enligt Ulla Carlsson, en viktig förutsättning för yttrandefrihetens gränsdragning.

– Det hänger ihop med vad jag kan om

samhällets normer och värderingar. Kunskap är grunden för hur vi kan hantera de här frågorna. En god utbildning i det öppna samhället är viktig för att förstå konsekvenserna av vad du säger, även i vardagen. Det är argumentation som är yttrandefrihet. Det är med ordet du argumenterar istället för med geväret eller svärdet, säger Ulla Carlsson.

Yttrandefriheten är ingen universell princip. Den kan se olika ut i olika länder och även här menar Ulla Carlsson att det behövs mer kunskap kring yttrandefrihetens olika kontexter.

– Jag tror på dialog. Vi måste tala om de här sakerna på de internationella arenorna och vi har mycket att lära, säger Ulla Carlsson.

Vikten av MIK

I denna komplexa väv av faktorer som på olika sätt påverkar yttrandefriheten ser också Ulla Carlsson att medie- och informationskunnigheten är eftersatt. Något som också får konsekvenser för yttrandefrihetens förutsättningar.

– Jag skulle vilja säga att medie- och informationskunnigheten är satt på undantag i Sverige. Naiviteten är stor kring denna fråga. Samtidigt är MIK en förutsättning för en yttrandefrihet värd namnet. Det är en sida av samma mynt. Att förstå hur medierna fungerar, både rent strukturellt och hur man själv kan använda medierna, ger en kontext för yttrandefriheten. Om du inte har denna kunskap har jag svårt att se att du kan praktisera din yttrandefrihet, säger hon.

Det handlar både om rent tekniska kunskaper, såväl som mediernas roll och hur de fungerar i en globaliserad värld.

– Tittar vi på källkritiken, som är en stor del av medie- och informationskunnigheten, att kritiskt granska, så tror vi alldeles för mycket på vad som sägs. Den här kunskapen måste du tränas i. Det är inget du kan lära dig själv, säger Ulla Carlsson.

Det är idag väldigt lätt att hitta information, samtidigt som det också är väldigt en-

kelt att välja bort information. När alltför av oss stängs inne i en filterbubbla och blir väldigt selektiva i vår mediekonsumtion, kan det i längden också få konsekvenser för den demokratiska utvecklingen, framhäver Ulla Carlsson.

– Varje person har sina egna flöden de följer. Det gör att dina referensramar inte är så breda, utan du kan just din grupps värderingar och kunskaper. Men du väljer bort något annat. Vi går mot en tradition av att vi inte behöver andra som förser oss med information. Vi googlar det. Det blir verkligen en demokratifråga. Hur ska vi kunna ta ställning? Hur ska vi veta vad vi ska leta efter när vi bara går efter våra egna intressen? Vad blir det då? Dessutom finns det också en risk att klyftorna i samhället ökar, säger hon.

Bibliotekens roll

Biblioteken kan, enligt Ulla Carlsson, ha en viktig funktion att motverka bristande kunskap och ökande klyftor. Inte minst ser hon att skolbiblioteken borde vara en viktig resurs för både elever och lärare i att främja medie- och informationskunnigheten. Även här efterlyser hon en ökad dialog mellan, i det här fallet, olika professioner.

– Här skulle man kunna samordna mycket bättre mellan bibliotekarie- och lärarutbildningarna. Idag kör alla sitt eget race. Det finns så många hinder för att utveckla bra samarbeten ibland och det tror jag är ett av de stora problemen i vårt samhälle idag. Skolbiblioteken skulle kunna axla bitarna kring medie- och informationskunnighet. Jag ser bara fördelar med ett bra samarbete mellan skola och bibliotek, säger hon.

Vidare ser hon att det är ett problem att man inte sätter in vare sig yttrandefriheten eller MIK i ett sammanhang.

– När vi pratar om skola och bibliotek måste vi lägga an ett demokrati- och medborgarperspektiv. En demokrati idag kräver en medie- och informationskunnig befolkning som har ett kritiskt öga. Annars blir det farligt, fortsätter Ulla Carlsson.

MIK handlar även om att lära sig att bli

medskapare, genom text och bild i olika format och därmed få en förståelse för mediavärldens logik. Men det handlar också om att få med sig en slags etik. Det är enkelt att sitta framför en skärm och kommentera någons utseende på ett kränkande sätt. Men det kanske inte är alla som riktigt förstår hur ord eller uttryck landar i hjärtat hos någon annan.

– Därför är det väldigt viktigt att vi talar om de här sakerna i ett offentligt rum som ett klassrum eller ett bibliotek. Jag har sett hur små utvecklingsprojekt som handlar om undervisning i mänskliga rättigheter kan förändra attityder i det lilla samhället, säger Ulla Carlsson.

Det offentliga samtalet

I biblioteksvärlden har det under den senaste tiden också debatterats en del kring ordval i böcker och det offentliga rummets tillgänglighet för olika typer av åsikter. I Norge slår den nya bibliotekslagen fast bibliotekens roll som arena för offentliga samtal och debatt. Motsvarande skrivning finns inte i Sverige, men väl bibliotekets roll för fri åsiktsbildning. Vi har samtidigt exempel på offentliga samtal som med hänvisning till annan lagstiftning och tankar om säkerhet har uteblivit. För Ulla Carlsson är just det offentliga samtalet centralt från såväl yttrandefrihetssom demokratiperspektiv. Det handlar om att kunna möta problematisk litteratur, såväl som tvivelaktiga åsikter med ord.

– Idag måste vi problematisera mer än tidigare, eftersom tiden är som den är. Det är viktigt att våga ställa frågor. Det finns böcker som har censurerats i Sverige. Det är viktigt att kunna ta upp och ha ett samtal kring detta. Hur hade vi sett på dem idag och vad är det som skiljer tiden åt? Det är sådant som öppnar ögonen. Något som är satt på undantag i vår del av världen är att vi inte pratar med varandra. Vi samtalar inte, även om kommunikationsmöjligheterna har ökat. Där har faktiskt biblioteken en roll att få till den här dialogen. Det tror jag är är oerhört viktigt, säger Ulla Carlsson. ■

Om jag hade ett bibliotek...

Sofia Malmberg är bibliotekarie på Adolf Fredriks musikklasser i Stockholm. Hon är en flitigt anlita föreläsare i skolbiblioteksfrågor. Tillsammans med sin kollega Teo Graner har hon skrivit boken "Bibliotekarien som medpedagog - Eller: Varför sitter det ingen i lånedisken?". I sommar kommer hennes nästkommande bok, "Happenings som arbetsmetod - Eller: Kom, vi drar till bibblan!".

Om jag hade ett bibliotek skulle bibliotekarien vara den subtila hämningsdrottning. Ljuv och till synes oskyldig, sittandes bakom informationsdisken. Besökaren skulle dock förr eller senare bli varse att det finns nånting annat bakom den så väna fasaden, något bortom författarbesök, sagostunder och seniorsurf. Bibliotekarien på det här specifika biblioteket kan se vad som döljer sig i människors hjärtan och hon tvekar inte att agera.

Den lågavlönade småbarnsmamman som kämpar för att få tiden att räcka till upptäcker att det längst bak i biblioteksboken ligger en liten ficka med egentid. Till hennes stora lycka upptäcker hon att lånet går att förlänga, så länge behovet kvarstår.

Den politiker som häromdagen röstade för nedläggning av skolbiblioteket får, när hon kommer till sidan 666 i Fifty shades of grey, en obehaglig känsla i magtrakten. Bibliotekarien vägrar ta tillbaka boken och förlänger lånet fram tills dess att kvinnan tagit sitt förnuft till fånga.

Den ensamman som varje dag köper en smörgås till tiggaren vid tunnelbanan, upptäcker att den vackra och själfulla kvinna han läste om igår kväll just nu sitter mittemot honom vid frukostbordet. Hon ser honom djupt in i ögonen och frågar ömt om han vill ha marmelad till de nybakade croissanterna. Bibliotekarien bestämmer, redan när mannen lånar boken, att det inte ska skickas några kravbrev. När han många år senare begravs, så är det tillsammans med kvinnan han älskar.

Den flicka som hänfullt skrattat åt den

nye pojkens osäkerhet, upptäcker att samtliga sidor i den Harry Potter-bok hon precis lånat är hopklistrade. När hon försöker låna ett annat exemplar verkar den boken ha råkat ut för precis samma sak. Flickan kommer aldrig att uppslukas av magin.

Den kostymklädde herren, som precis uttalat sig föraktfullt om människor med annat ursprung än honom själv, får självklart ett korrekt svar när han undrar hur man kopplar batteriet rätt på den senaste Maseratin. Olyckligtvis nämner bibliotekarien inte att den reparationshandbok de just tittat i precis dragits tillbaka av förlaget p.g.a. omfattande tekniska felaktigheter.

Den äldre kvinna som envist framhärdat i att hälsa på den buttre tonårskillen, trots att han bara blängt till svar, råkar glömma sin biblioteksbok nere vid porten. Motvilligt hasar sig ynglingen upp till kvinnans lägenhet och ringer på. När kvinnan öppnar dörren strömmar välbekant musik ut i trapphuset. The Cure. Det visar sig att kvinnan har alla skivor. Signerade.

Mannen vars barndoms ängar inte längre existerar finner sin uppdämda längtan förkroppsligad och inkapslad i en bok med blått omslag. När mannen slår upp titelsidan faller en liten doftpåse ut. Det luktar mormors kök och plötsligt rinner en varm tår sakta ner för en grovt utmejslad kind. Mannen kommer inte att hämta ut mer av den ångestdämpande medicin som han fått utskrivet.

Biblioteksbesökarna tror att de själva väljer vilka böcker de ska låna. De kunde inte ha mer fel. Det är ingen slump att den

förtvivlade mannen hittar boken med oemotståndliga kärleksmåltider. Det osar skilsmässa hemma, hans hustru påstår att han inte ens kan stava till ordet romantik. Han tar försiktigt i boken, som om de vackert illustrerade sidorna skulle falla sönder bara vid åsynen av hans färdade händer. Han läser recepten, som är skrivna steg för steg och med tydliga handlingslistor. Innan han slår igen boken och styr stegen mot utlåningsapparaten hör han en mjuk röst som sakta viskar att han inte ska glömma att köpa röda rosor till sin själsälskade.

Sådan är hon, bibliotekarien. Där inte rättssystemet griper in, gör hon det. Alltid retar det någon, resonerar hon. Fast åldern börjar ta ut sin rätt. Det som förr var giftiga blinkningar och retsamma nyp har förlorat sitt sting, det behövs ungt blod. Dagtid spannar hon efter sin efterträdare från informationsdisken, nattetid rör hon sig obehindrat ute i samhället. Jakten har börjat. Det krävs någon med mod och skrupellös handlingskraft. Har du vad som krävs? I så fall - välkommen till ditt nya jobb! Du kommer tyvärr att hamna i akademikernas låglöneträsk, men din insats är ovärderlig för att jämna ut skillnader i samhället. ■

Har du tips, idéer eller synpunkter är du varmt
välkommen att höra av dig till redaktionen.
Skriv ett mejl till oss på:
redaktionen@framsidan.net